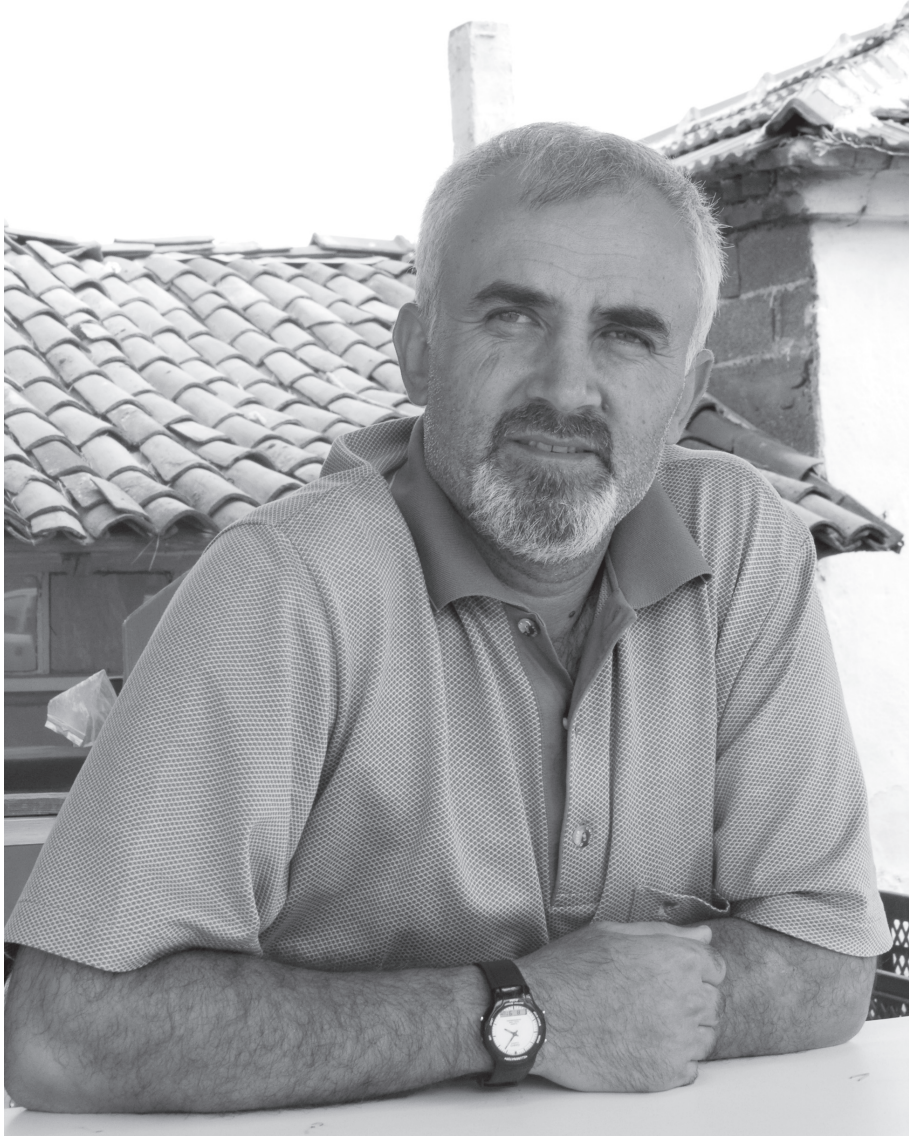

Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı
Essays for Cevat Başaran's 60th Birthday Occasion

Cevat BAŞARAN'a 60. Yaş Armağanı
Essays for Cevat BAŞARAN's 60th Birthday Occasion

Edit6rler

Vedat KELEŞ
Hasan KASAP6ĐLU
H. Ertuğ ERGÜRER
Ersin ÇELİKBAŞ
Alper YILMAZ

Yayımlayan

Şükrü DEVREZ

Tasarım ve Uygulama

İsmet Filizfidanoğlu

Bilgin Kùltür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67 / Sertifika no: 20193
www.bilginkultursanat.com / bilginkultursanat@gmail.com

ISBN: 978-605-9636-68-1

© 2019

Bütün hakları saklıdır

Bu kitapta yayınlanan makalelerdeki bilimsel içerik ve etik ile ilgili tüm sorumluluklar yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Baskı:

SAGE Yayıncılık Rek.Mat.San.Tic.Ltd.Şti.
Kazım Karabekir Caddesi
Uđurlu İş Merkezi No:97 / 24 (Kat: 4) İskitler – Ankara
Tel: 0 312 341 00 02

Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı

Essays for Cevat Başaran's 60th Birthday Occasion

Edit6rler

Vedat KELEŞ – Hasan KASAPOLLU – H. Ertuğ ERGÜRER – Ersin ŐELİKBAŐ
Alper YILMAZ

İçindekiler / Contents

Lydia'nın Hellenistik Dönem Mezar Steli Atölyeleri	1-26
Abdullah Kasım SONKAYA	
Preliminary Evaluation of a Sculpture of Hercules Unearthed in The Roman Bath of Parion.....	27-38
Alper YILMAZ - Sadık SULAN	
Elaiussa Sebaste'den Kos Origin Sorunsallı Dressel (DR) 2-4 Amphoraları	39-70
H. Asena KIZILARSLANOĞLU	
Konya Arkeoloji Müzesi'ndeki Kybele (Minerva Zizimene) Yontusu	71-78
Asuman BALDIRAN - Nizam ABAY	
İran Örnekleri Işığında Urartu Mühür Sanatı.....	79-98
Ayla BAŞ	
Fatsa/Cıngırt Kayası Kazılarında Ele Geçen Kolkhis Amphoraları Üzerine Bir Değerlendirme..	99-128
Ayşe F. EROL - Deniz TAMER	
Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Güzergâhındaki Antik Yerleşimler Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	129-160
Bilal SÖĞÜT	
Antalya Kaleiçi'nden Bir Grup Arşitrav Bloğu	161-176
Burhan VARKIVANÇ - Hülya KÖKMEN SEYİRCİ	
Parion Güney-Tavşandere Nekropolisi'nden Bir Arkaik Dönem Krematoryumu ve Buluntuları.	177-194
Büşra Elif KASAPOĞLU	
Eski Bir Çocuk Oyunu 'Ephedrismos' ve 'Eşim Eşim'	195-222
Davut KAPLAN	
Turgut Tokuş Koleksiyonundan Toga Giyimli Bir Heykel	223-232
Durmuş ERSUN - Umut ALAGÖZ	
Propontis ve Parion'da İsis Kültü Ve Yerleşme Nedenleri	233-240
Enver AKIN	
Parion Güney Nekropolü'nde Bulunan Yıldızlı Terrakota Taçlar	241-262
Ersin ÇELİKBAŞ	
Parion Roma Hamamı'nda 2012 Yılında Bulunan Roma Dönemi Seramikleri	263-284
H. Ertuğ ERGÜRER	
GIS Based Recording System for Archaeological Studies: Preparation of Basic GIS for Borukcu Excavation.....	285-292
Faris DEMİR	
Kilikia Sikkelerinde Poseidon Tasvirleri	293-300
Fatih ERHAN	

VIII

Prostanna Antik Kenti'nde Bulunan Bir Grup Roma Seramiği	301-314
Fatma KIZILYALÇIN	
Kahramanmaraş Müzesi Örnekleri Işığında Antikçağ Cam ve Seramik Kâselerin Etkileşimi Üzerine Bir Değerlendirme	315-328
Fevziye EKER	
Pessinus Kenti ve Pessinus Sikkelerinde Kybele Yansıması	329-372
Hacer KUMANDAŞ YANMAZ	
Hadrian Döneminde Propontis'in Güney Sahilindeki Şehir Devletleri	373-378
Mustafa H. SAYAR	
Antik ve Modern Kaynaklar ile Güncel Arkeolojik Veriler Kapsamında Kuzey Mezopotamya'da Roma Dönemi	379-396
Hasan KASAPOĞLU - Eda KILIÇ	
A Bronze Prize Hydria from Sinop Museum	397-410
Hazar KABA	
Merkez Pisidia'daki Karapınar/Asartepe Şarap İşliği	411-420
Hüseyin METİN	
Bakla Tepe Geç Kalkolitik Çağ Mimarisi	421-438
İrfan TUĞCU	
Parion İthalatında Lesbos (Midilli) Üretimi Amphoralar	439-450
İsmail AKKAŞ	
Sikke Buluntuları Işığında Parion'da Orta-Geç Bizans Dönemi	451-468
Kasım OYARÇIN	
Eğridere Açık hava Tapınım Alanı Işığında Kapıdağı Yarımadası'nda Kybele Kültü	469-484
Korkmaz MERAL - Tuba AYDIN	
Ağrı/Hamur'dan Parlak Kırmızı Astarlı Urartu Çanak Çömlekleri	485-498
Mehmet Ali YILMAZ	
Ayanis Kalesinden Ünik Bir Eser: Ayanis Koçu	499-510
Mehmet IŞIKLI - Mehmet Ali ÖZDEMİR	
Erzincan Altın-tepe'de ve Urartular'da Mutfak Kültürü	511-520
Mehmet KARAOSMANOĞLU	
Anemurium Odeonu Üzerine Yeni Bir Değerlendirme	521-548
Mehmet TEKOKAK - Ramazan GÜNDÜZ - Cihangir ALDEMİR	
Kommagene Bölgesi'den Baldaken Tipli Bir Mezar Hasanoğlu Mezar Anıtı	549-580
Mevlüt ELİÜŞÜK	
Parion'a ve Parionlulara Yaşam Bahşeden İki Nehir: Hermotos (?) ve Rhesos (Rhoeites)	581-592
Michael D. YILMAZ	

Troas Kökenli Granit Sütunların Akdeniz Havzası'ndaki Dağılımı Üzerine Bir Değerlendirme .593-606 Murat AY - Ömer Can YILDIRIM	
Parion Eğrekbaşı Nekropol Alanı ve Buluntuları Musa TOMBUL	607-624
Parion Roma Dönemi Taş Kapları (2010-2018) Mustafa YILDIZLI - H. Ertuğ ERGÜRER	625-656
Bandırma Müzesin'deki Kharitler Kabartmasının Yeniden Değerlendirilmesi Nurettin KOÇHAN - Serdal GÜNDOĞDU - Ahmet TERCANLIOĞLU	657-672
Troas'daki İlk Troia: Ballıdağ..... Reyhan KÖRPE	673-692
Yeni Bir Türk Tarih Tezi Olarak Türk-Altay Kuramı: Ana Hatlar..... Semih GÜNERİ	693-748
Colonia Archelais Merkezli Yollar ve Rotalar Soner ÖZMEN	749-766
Zenon Arşivindeki Lykia Balının Menşei Üzerine Düşünceler Süleyman BULUT	767-776
Mysia Bölgesi'nde Hosios Kai Dikaios Tapınımı..... Şengül Dilek FUL	777-782
Patara Merkez Agora Batı Stoa Kuzey Kapısı..... Şevket AKTAŞ	783-796
Mimari Detaylarıyla Tlos Antik Kenti Tiyatrosu Taner KORKUT - Bilsen ÖZDEMİR	797-818
Parion Pseudo-Otonom Darpları..... Vedat KELEŞ	819-838
Assos'tan Bir Grup Çocuk Heykelciği..... Veysel TOLUN	839-848
Alanya Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Siyah Firnisli Seramik..... Volkan YILDIZ	849- 866
Deniz Kavimleri, İklim Değişikliği ve Arkeoloji Zafer KORKMAZ	867-876
Antik Liman Yapılaşmasında İşlevsel Bölgeleme: Andriake..... Nevzat ÇEVİK - Çakır Afşin AYGÜN	877-888
Antik Çağda Renk ve Boya..... Serap YILMAZ - Birol CAN	889-906

Teşekkürler

Serap YILMAZ
BiroL CAN
Abdullah Kasım SONKAYA
Alper YILMAZ
Sadık SULAN
Asuman BALDIRAN
Nizam ABAY
Ayla BAŞ
Ayşe Fatma EROL
Deniz TAMER
Bilal SÖĞÜT
Burhan VARKIVANÇ
Hülya Kökmen SEYİRCİ
Büşra Elif KASAPOĞLU
Davut KAPLAN
Durmuş ERSUN
Umut ALAGÖZ
Enver AKIN
Ersin ÇELİKBAŞ
Ertuğ ERGÜRER
Faris DEMİR
Fatih ERHAN
Fatma KIZILYALÇIN
Fevziye EKER
Hacer Kumandaş YANMAZ
Mustafa Hamdi SAYAR
Hasan KASAPOĞLU
Eda KILIÇ
Hazar KABA
Hüseyin METİN
İrfan TUĞCU
İsmail AKKAŞ
Kasım OYARCIN
Korkmaz MERAL
Tuba AYDIN
Mehmet Ali YILMAZ
Mehmet IŞIKLI
Mehmet Ali ÖZDEMİR
Mehmet KARAOSMANOĞLU
Mehmet TEKOC AK
Ramazan GÜNDÜZ
Cihangir ALDEMİR
Mevlüt ELİÜŞÜK
Michael D. YILMAZ
Murat AY
Ömer Can YILDIRIM
Musa TOMBUL
Mustafa YILDIZLI
Nevzat ÇEVİK
Çakır Afşin AYGÜN
Nurettin KOÇHAN
Serdar GÜNDOĞDU
Ahmet TERCANLIOĞLU
Reyhan KÖRPE
Semih GÜNERİ
Soner ÖZMEN
Süleyman BULUT
Şengül Dilek FUL
Şevket AKTAŞ
Taner KORKUT
Vedat KELEŞ
Veysel TOLUN
Volkan YILDIZ
Zafer KORKMAZ
İsmet FİLİZFİDANOĞLU
Salih PEKGÖZ
Ahmet Levent KESKİN
Selman TAMYÜREK
Yunus ÖZDEMİR
Şükrü DEVREZ

Önsöz

Parionlu Paris'e

Bilim dünyasında Akademisyen olmak isteyen gençler için hocasının güler yüzünün, cesaretlendirici bir sözünün ve doğruluğundan emin olamadığı bilimsel çalışmaları için övgü dolu bir sözünün ne kadar hayati önemde olduğuna dair pek çok yaşanmış olay vardır. Gerçekten de akademik camiada egosu yüksek ve akademik hiyerarşiye sıkı sıkıya bağlı hocaların olduğu da bir gerçektir. Akademisyenliğe heyecan duyan her genç bilim insanının hayatında belirleyici rol oynayan bilim adamları arkeoloji camiasında da vardır ve olmaya da devam edecektir. Hocamız Prof. Dr. Cevat Başaran da bu bilim adamlarından biridir.

Cevat Hocamız mütevazı, iyi niyetli, espirili ve insancıl kişiliği, meslektaşları ve öğrencilerine olan yaklaşımı yanında bilimsel egoizmi reddeden paylaşımcı anlayışı ve mesleğine saygı duyan bilim adamı kimliği ile de bizler için hep rol model, daha da önemlisi sadece bilimsel anlamda değil; yaşamın her aşamasında vermiş olduğu destek ile de her zaman bir hocadan fazlası olmuştur bizler için.

Hocamızın akademik hayatı, renkli kişiliği, iş disiplini ve çalışma azmi nükte ve hicivlerinin zengin kişiliği ile bezenmiştir. Onların kısacık bir bölümünden bile burada bahsetmek, bir önsözün sınırlarını aşacaktır.

Saygıdeğer hocamızın meslektaşları, ve öğrencilerinin yazılarından oluşan bu armağan kitabında yayımlanan makalelerin arkeoloji literatürüne ciddi katkısı olacağı da şüphesizdir.

Son söz olarak Hocamız Prof. Dr. Cevat Başaran'a ne yapsak ta ödeyemeyeceğimiz sevgi, saygı ve hakkın, naçizane bir ifadesi olan bu armağan kitabının hayırlı olmasını; saygıdeğer hocamıza bundan sonraki yaşantısında ailesiyle birlikte, sağlıklı, mutlu ve huzur dolu bir hayat dileriz.

Editörler

Atatürk Üniversitesi ve Arkeolojiye Adanmış bir Ömür

Üniversite kuran üniversite unvanıyla çağdaş, yenilikçi ve bilimsel anlamda önemli bir ekolü temsil eden Atatürk Üniversitesi yaklaşık 45 yılı aşkın süredir gerek üniversitemizin gerekse ülkemizin çeşitli illerindeki birçok üniversitenin arkeoloji bölümlerindeki gelişimin temel taşlarından pek çok akademisyenin eğitim ve öğretim hayatının şekillendiği Arkeoloji Bölümü'ne ev sahipliği yapmaktadır. Türk Arkeolojisi'nin önemli bir noktaya ulaşması konusunda bir ekol olarak varlığını sürdüren "Erzurum Arkeoloji Ekolü" olarak da bilinen üniversitemiz arkeoloji bölümü kültürel mirasımızın gün yüzüne çıkarılması hususunda birçok kazıya bilimsel danışmanlık ve kazı başkanlığı yapmış pek çok akademisyenin yanı sıra, ülkemizin çeşitli müzelerinde görev yapmakta olan çok sayıda arkeoloğa sahip, oldukça köklü bir bölümü bünyesinde barındırmaktadır.

Üniversitemiz bünyesinde 1973 yılında kurulan, ulusal ve uluslararası anlamda akademik faaliyetleriyle Anadolu arkeolojisine birçok katkı sağlayan ve arkeoloji biliminin bölgemiz ve ülkemizdeki gelişimi konusunda gerekli desteği hiçbir zaman esirgemeyen Arkeoloji Bölümümüz, üniversitemiz için akademik gelişimi temsil eden birçok bölümden bir tanesidir. Bu anlamda, bu bölümün bilime ve topluma kazandırdığı arkeologlar da fazlasıyla önem teşkil etmektedir.

Bu bağlamda, Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nün ilk öğrencilerinden ve aynı zamanda ilk akademisyenlerinden olup, 1980 yılında göreve başlayarak, yaklaşık 40 yıllık bir süredir üniversitemiz ve bölümüne hizmet veren Prof. Dr. Cevat Başaran da üniversitemizin yüz akı, kıymetli akademisyenlerinden birisidir. "İğneyle Kuyu Kazanlar" olarak adlandırdığı arkeologları yetiştirme hususunda söz konusu süre içerisinde sayılamayacak kadar çok ders vermiş, üniversitemiz akademik personeli ve öğrencileri tarafından oldukça sevilen Prof. Dr. Başaran idareci olarak görev aldığı projeler ile akademik anlamda yürütücülüğünü yaptığı bilimsel çalışmalarda etik ve mesleki ilkelere bağlılığıyla tanınan oldukça başarılı bir akademisyendir. Üniversitemiz ve ülkemizin birçok üniversitesinde eğitim veren birçok akademisyenin danışmanlığını yapmış, çalışma ve akademik prensiplerine bağlılığıyla gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda oldukça saygı görmektedir. Ülkemiz kültür ve turizmine kazandırılacak birçok çalışmada aktif olarak yer almış, bu anlamda akademik yeterliliğini toplumla paylaşmaktan kaçınmamış ve günümüzde pek çok arkeoloji bölümünde okutulan arkeolojinin mihenk taşı niteliğinde, aynı zamanda arkeolojinin ilk Türkçe kitaplarından biri olan "Arkeolojiye Giriş" kitabının yanı sıra birçok yayını bilim dünyasına sunmuştur. 2005 yılından beri sürdürülen ve 2015 yılına kadar bilimsel başkanlığını yürüttüğü Çanakkale-Parion Antik Kenti kazısı başta olmak üzere, ülkemiz kültürel mirasının ortaya çıkarılması ve korunması hususunda birçok çalışmada doğrudan bulunan hocamızın bilime ve akademiye verdiği emek her türlü takdire şayandır.

Sayın Prof. Dr. Cevat Başaran hocamıza üniversitemizin bilimsel ilkelerine bağlı akademik yaşantısı, ülkemiz kültürel mirasına ve bilime yaptığı katkılardan dolayı Atatürk Üniversitesi Ailesi adına kendisine teşekkür eder, bundan sonraki hayatının da sağlıklı, huzurlu ve üretken olarak geçmesini içtenlikle dilerim.

Prof. Dr. Ömer ÇOMAKLI
Atatürk Üniversitesi Rektörü

PROF. DR. CEVAT BAŞARAN'IN ÖZGEÇMİŞİ VE YAYINLARI

Özgeçmiş

20 Ocak 1959 Hasan oğlu olarak Bayramiç/Çanakkale'de doğdu.

Öğrenim

1976-1980 Lisans Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
1981-1982 Yüksek Lisans Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
1983-1987 Doktora Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Mesleki ve Akademik Geçmişi

1982-1991 Araştırma Görevlisi Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
1991-1994 Yardımcı Doçent Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
1994-1999 Doçent Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
1999- Profesör Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

İdari ve Diğer Görevler

1993-1996 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdür Yardımcılığı
1994-1996 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Başkanlığı
1995-2009 Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Üyeliği
1998-1999 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Başkanlığı
1998-2008 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Başkanlığı
1998-2008 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (YL) (TEZLİ) Anabilim Dalı Başkanlığı
2001-2002 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcılığı
2001-2003 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yönetim Kurulu Üyeliği
2002-2003 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Enstitü Yönetim Kurulu Üyeliği
2002-2003 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı
2002-2003 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yönetim Kurulu Üyeliği
2007-2009 Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Üyeliği
2007-2009 İstanbul VI Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Üyeliği

XVIII

- 2009-2013 Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Üyeliği
2008-2013 Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Başkanlığı

KAZILAR

- 1979 Kaleköy Kazısı (Elazığ) (Araştırmacı-Arkeolog)
1982 Taniktepe Kurtarma Kazısı (Doğubayazıt/Ağrı), (Araştırmacı-Arkeolog)
1986 Alaca Köyü Toplu Mezar Kazısı (Erzurum) (Erzurum Arkeoloji Müzesi Başkanlığı'nda) (Araştırmacı-Arkeolog)
1986 Oba Köyü Toplu Mezar Kazısı (Iğdır) (Araştırmacı-Arkeolog)
1987 Sos Höyük Kazısı (Erzurum) (Erzurum Arkeoloji Müzesi Başkanlığı'nda) (Araştırmacı-Arkeolog)
1989 Yeşilyayla Toplu Mezar Kazısı (Dumlu/Erzurum) (Erzurum Arkeoloji Müzesi Başkanlığı'nda) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
1990 Zeve Toplu Mezar Kazısı (Van) (Van Müzesi Başkanlığı'nda) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
1991 Subatan Toplu Mezar Kazısı (Kars) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
1988-1990,1992-1993 Kyzikos Antik Kenti Kazıları-Erdek/Balıkesir (Prof. Dr. Abdullah YAYLALI Başkanlığı'nda) (Araştırmacı-Arkeolog)
1993 Tımar Toplu Mezar Kazısı (Hasankale/Erzurum) (Erzurum Arkeoloji Müzesi Başkanlığı'da) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
1995 Skepsis Antik Kenti Kurtarma Kazısı (Bayramiç/Çanakkale) (Çanakkale Müzesi Başkanlığı'nda) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
1999 Hakmehmet Köyü Toplu Mezar Kazısı (Iğdır) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
2000 Erzurum Kalesi Kazısı (Erzurum) (Erzurum Arkeoloji Müzesi Başkanlığı'nda) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
2006-2014 Parion Antik Kenti Kazıları (Biga/Çanakkale) (Kazı Başkanı-Arkeolog)
2010 Yanıkçay Toplu Mezar Kazısı (Gevaş/Van) (Van Müzesi Başkanlığı'nda) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)
2010 Tepeköy Toplu Mezar Kazısı (Erzurum) (Erzurum Arkeoloji Müzesi Başkanlığı'nda) (Bilimsel Danışman-Arkeolog)

Projeler

- 2005-2006 Erzurum Arkeoloji Müzesi'nde Yer Alan Grek ve Roma Dönemi Sikkeleri (Bilimsel Araştırma Projesi) (Yönetici)
2007-2009 Grek Sanatında Karışık Yaratıklar ve Kökenleri Işığında Doğu Sanatları ve Batı Sanatları Arasındaki Etkileşimler (Bilimsel Araştırma Projesi) (Yönetici)
2008-2010 Seramik Buluntuları Yardımıyla Parion'un Erken Dönem Yerleşim, Tarih ve Arkeolojisinin İncelenmesi (Yönetici)

- 2007 Mysia Bölgesi Kültleri (Yönetici)
 2010-2015 Parion Antik Kenti Terrakotta Figürinleri (Yönetici)
 2012-2015 Elaiussa Sebaste Antik Kenti Amphora Üretimi ve Ticari İlişkileri (Yönetici)

Yüksek Lisans ve Doktora Danışmanlıkları

Doktora

- 1999 Ali Yalçın TAVUKÇU
Troas Bölgesi Terrakotta Figürinleri (İ.Ö. 1375-İ.S. 395)
- 2003 Vedat KELEŞ
Sinop Gümüş Sikkeleri
- 2006 Zerrin Aydın TAVUKÇU
Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları
- 2008 Şengül Dilek FUL
Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültleri
- 2009 Akın TEMÜR
Grek Sanatında Karışık Yaratıklar
- 2012 H. Ertuğ ERGÜRER
Parion Roma Dönemi Seramiği
- 2015 Hasan KASAPOĞLU
Parion Antik Kenti Roma Dönemi Terrakotta Figürinleri
- 2016 Hacer KUMANDAŞ YANMAZ
Galatia (Galatya) Bölgesi Pessinus Darplı Sikkeleri
- 2016 H. Asena KIZILARSLANOĞLU
Antik Çağ'da Elaiussa Sebaste'nin Amphora Üretimi

Yüksek Lisans

- 1991 Sevgi ATİLA
Batı Anadolu Ticari Amphoraları
- 1993 Ali Yalçın TAVUKÇU
Pamphylia Bölgesi Ostothekleri
- 1995 F. Güler BARIN
Phokaia'dan Bir Mezar Steli
- 1997 Mehmet Ali TAŞÇI
Çanakkale Arkeoloji Müzesi'ndeki Troas Bölgesi Hellenistik Dönem Seramikleri
- 1998 Ertan KÜÇÜKEFE
Artemis Kültü ve Tapınakları
- 1998 Vedat KELEŞ
İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan S. Severus Sikkeleri
- 2000 Zerrin AYDIN
Çanakkale Müzesi'nde Bulunan Troas Bölgesi Unguentariumları

- 2001 Enver AKIN
Arkeolojik Veriler Işığında Klasik Anadolu Arkeolojisindeki Güneydoğu Kültür Etkileri
- 2001 Fatih ÖNAL
Başlangıçtan Roma Dönemine Kadar Altın ve Kullanımı
- 2002 Mustafa ÇAKIR
Rize Müzesi Erdal Yılmaz Koleksiyonu Kataloğu
- 2003 Gülşah ALTUNKAYNAK
Antik Çağ Anadolu'sunda Saray Mimarisi
- 2004 Hacer KUMANDAŞ
Ordu İli Kaya Mezarları
- 2008 Abdullah Kasım SONKAYA
Manisa Müzesi'ndeki Philadelphia (Alaşehir) Heykeltıraşlık Eserleri
- 2012 Mehmet ÖZGÜL
Şanlıurfa Müzesi'nden Bir Grup Kandil
- 2015 İsmail AKKAŞ
Parion Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Amphoraları
- 2017 Mustafa YILDIZLI
Parion Tiyatrosu Victoria'lı Anlıklık Işığında Akanthuslar Arasında İşlenen Figürler
- 2018 Derya AKTAŞ
Anadolu Köpek Figürlü Grek Mezar Stelleri

Yürüttüğü Dersler

- Arkeolojiye Giriş (Lisans)
- Bilimsel Çalışma Yöntemleri (Lisans)
- Eski Çağ Mimarisi (Lisans)
- Antik Kaynaklar (Lisans)
- Antik Mimaride Teknik ve Yöntem (Yüksek Lisans)
- Bilim Eğitim Etik (Yüksek Lisans)
- Çevresel Arkeoloji (Yüksek Lisans)
- Arkeolojide Biçem Sorunu (Yüksek Lisans)
- Eski Eser Analizi (Doktora)
- Yayın Eleştirisi (Doktora)
- Roma Mimarlığında Yapı Tasarımı (Doktora)

Yayınlar

Kitaplar

- 1995 Anadolu Mimari Bezemeleri Roma Çağı Lotus Palmet Örgesi, Erzurum.
- 1998 Arkeolojiye Giriş, Erzurum.

- 1998 Arkeolojik Kayıt Teknikleri Yüzey Araştırması, Kazı Raporu ve Tez Yazım Klavuzu, Erzurum.
- 1999 Anadolu Kompozit Başlıkları, İstanbul.
- 2002 Geçmişten Günümüze Bayramıç: Tarihi Coğrafyası ve Arkeolojisi, Ankara.
- 2009, 2010, 2011 Parion Tanıtım Kitapçığı, 1. – 2. -3. Basım, Ankara.
- 2013 Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion – 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, İstanbul 2013 (Editör)
- 2015 The Flourishing City of Ancient Troad: Parion – Surveys, Excavation and Restoration Works Carried Out Between 1997-2009, İstanbul 2015 (Editor)
- 2015 Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı, Ankara 2015 (Editör)
- 2016 Parion Roma Tiyatrosu – 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları, Ankara 2016, (Editör)
- 2018 Parion Studies I.- Roman Theater of Parion- Excavations, Architecture and Finds from 2006-2015 Campaigns, Ankara 2018 (Editor)

Kitapta Bölümler

- 1991 Eine Gruppe Terrakottastatuetten aus Evciler-Pınarlıtaş, Festschrift für Jale İnan, 115 -122.
- 2001 Parion'dan İki Gladyatör Steli, Gün Işığında Anadolu-Cevdet Bayburtluoğlu için Yazılar, 19-24.
- 2004 Kuşadası Hekatesi (Trivia), 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan-Uygurluk Anadolu'da Doğdu, 89-94.
- 2006 Parion: Karanlıktan Gün Işığına, Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar, 185-200.
- 2007 Muş Malazgirt'ten Bir Grup Pişmiş Toprak Sahte Figürin, Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, 9-17.
- 2007 Muş-Bulanık Elmakaya'dan Geyik Figürlü Dinsel Tempo Çalgısı, PATRONVS-Coşkun Özgünel'e 65. Yaş Armağanı, 87-90.
- 2008 Parion'dan Persia'ya Yol Gider, Euergetes Haluk Abbasoğlu'na 65 Yaş Armağanı, 133-137.
- 2009 Parion Nekropolünden Bir Kız Çocuk Mezarı, Altan Çilingiroğlu'na Armağan, Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığına Adanmış Bir Hayat, 103-109.
- 2010 Parion'dan Bir Savaşçı Figürini: Artemis Bendis'mi?, Metropolis İonia II: Yolların Kesiştiği Yer-Recep Meriç İçin Yazılar, 77-81.
- 2012 The Ancient City of Parion, Çanakkale-City of Legends and Epics
- 2012 Parion Antik Kenti, Aşklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale, 297-314.
- 2013 Parion: Kazı ve Sondaj Çalışmaları, Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion-1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, 37-41.
- 2013 Parion: Araştırmalar, Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion-1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, 27-28.
- 2014 1995 Yılı Skepsis Aşağı Kent ve Nekropolisi Kurtarma Kazısı Üzerine Yeni Değerlendirmeler, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40. Kuruluş Yılı Armağanı: Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı,51-62.

- 2014 Parion Güney Nekropolisi 2005-2013, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40. Kuruluş Yılı Armağanı: Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı, 117-139.
- 2014 Parion Odeionu 2010-2013, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40. Kuruluş Yılı Armağanı: Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı, 193-208.
- 2014 1997,1999 ve 2002 Yılları Kuzey Troas Bölgesi Yüzeysel Araştırmaları, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40. Kuruluş Yılı Armağanı: Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı, 419-430.
- 2015 Parion: Researches, The Flourishing City of Ancient Troad PARION: Surveys, Excavation and Restoration Works Carried Out Between 1997-2009, 27-28.
- 2015 *Parion: Excavations and Test Excavations, The Flourishing City of Ancient Troad PARION: Surveys, Excavation and Restoration Works Carried Out Between 1997-2009,37-42.*
- 2015 2005'den 2014'e Parion Kazıları, Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı, 11-14.
- 2015 Parion'dan Birkaç Kabartma Parçası, Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı, 15-24.
- 2015 Parion Figürlü Korinth Başlığı, Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı, 25-34.
- 2016 2010-2015 Yılı Parion Tiyatrosu Kazıları, Parion Roma Tiyatrosu 2006-2015 Yılı Çalışmaları Mimarisini ve Buluntuları,1-32.
- 2016 Parion Tiyatrosu Roma Dönemi Mimari Bezemeleri", Parion Roma Tiyatrosu 2006-2015 Yılı Çalışmaları Mimarisini ve Buluntuları, 77-104.
- 2016 Parion Tiyatrosu Kabartma ve Heykeltıraşlık Eserleri, Parion Roma Tiyatrosu 2006-2015 Yılı Çalışmaları Mimarisini ve Buluntuları,105-122.
- 2017 Parion 2005-2015 Yılları Arası Arkaik, Klasik ve Hellenistik Amphora Buluntuları, Basilius 50. Yılında Kaunos-Kbid, 285-309.
- 2018 2010-2015 Parion Theater Excavations, Parion Studies I. Roman Theater of Parion Excavations, Architecture and Finds from 2006-2015 Campaigns, 1-20.
- 2018 *The Architectural Decorations of the Parion Theater Roman Period, Parion Studies I. Roman Theater of Parion Excavations, Architecture and Finds from 2006-2015 Campaigns,53-78.*
- 2018 Relief and Statuary Pieces of the Parion Theater, Parion Studies I. Roman Theater of Parion Excavations, Architecture and Finds from 2006-2015 Campaigns,79-90.

Makaleler

- 1989 Anadolu Roma Çağı Lotus Palmet Örgesinde Tip Gelişimi, Türk Arkeoloji Dergisi, no. 28, 53-72.
- 1989 Güney Marmara da Az Tanınan Bir Tarih Beldesi Kyzikos, *Turizm Yıllığı, 1-53.*
- 1990 Yeni Topoğrafik Gözlemler Işığında Kyzikos, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, 9-29.
- 1992 Yakın Çağ Toplu Mezar Kazılarında Uygulanacak Metod Üzerine Düşünceler, Atatürk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, no. 20, 251-256.
- 1993 Bayramiç Dip -Tarihi üzerine Bir Ön Araştırma, Yeşil Bayramiç Gazetesi, Sayı 50.
- 1994 Antik Çağ Mimarisinde Estetik Anlatım, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, no. 1, 9-14.

- 1996 Çağdaş Müzeciliğimiz, Akademik Araştırmalar-Sosyal Bilimler Dergisi, no. 1, 16–18.
- 1996 Yaşayan Efsane İDA Kazdağı, Kalkınma Dergisi, no. 46, 34–38.
- 1997 Çeltikçi’de Bulunmuş Kyzikos Kökenli Bir Mezar Steli, Türk Arkeoloji Dergisi, vol. 1, no. XXXI, 53–58.
- 1997 Kyzikos Korinth Başlıkları, Türk Arkeoloji Dergisi, vol. 1, no. XXXI, 1–52.
- 2001 Doğu Anadolu Toplu Mezar Kazıları Bulgu ve Belgelerle Tarihi Gerçekler , Yeni Türkiye Stratejik Araştırmalar Dergisi, vol. 38, 1001–1012.
- 2002 The Bronze Augustus Portrait Which was Found in Erzincan, Anadolu Araştırmaları XVI, 55–58.
- 2003 Two Roman Coins from Erzurum, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, no. 4, 31–37.
- 2005 Antik Troas Kenti Parion, Toplumsal Tarih, no. 142, 20–22.
- 2005 Antik Çağın Kuyumculuk Merkezi PARİON Jewellery Center in Antique Era PARİON, Gold News, no. 153, 106–111.
- 2006 Excavating Hellenistic Parion The Royal Necropolis in Turkey, The International Review of Ancient Art and Archaeology MINERVA, vol. 4.17, 36-40.
- 2006 Parion Kazı Çalışmaları 2005, Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü.
- 2007 Yeni Bulgular Işığında Parion, Çanakkale Troas Arkeoloji Buluşması 5, 24.
- 2008 Mount Ararat Archeological Survey, Bible and Spade No.21.3, 70-96.
- 2008 Bir Sevdadır Parion, Aktüel Arkeoloji Sayı 6, 92.
- 2012 (SCI) Geophysical Imaging Survey in the South Necropolis at the Ancient City of Parion Kemer Biga Northwestern Anatolia Turkey Preliminary Results, Mediterranean Archeology and Archeometry, vol. 2, no. 12,145–157.
- 2012 (AHCI) Parion Odeion’u (Bouleuterion?) 2010 Çalışmaları ve Odeion’da Bulunan Seramikler, OLBA 20, 245-290.
- 2015 Şirince: Şarap, Kıyamet ve Bir Ostotheke, Aktüel Arkeoloji Sayı 43, 94-97.
- 2016 (SCI) X-Ray Fluorescence Analysis of Archaeological Artefacts from Bozcaada (Tenedos), Turkey, Post-Medieval Archaeology Vol. 50, 412-419.
- 2018 Kanon: Kanon: Klasik Grek Heykeltıraşlığında Estetik Arayışı, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 22, 2835-2853.

Uluslararası Bildiriler:

- 2018 BAŞARAN CEVAT (2018). Parion Tiyatrosu Skenefrons Alınlık Kabartmaları Üzerine Yeni Gözlemler. Uluslararası Propontis ve Çevre Kültürleri Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334616)
- 2018 BAŞARAN CEVAT, AKIN ENVER, Diyarbakır İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. II. Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim Sempozyumu, 308-314. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4566472)

- 2018 BAŞARAN CEVAT, KASAPOĞLU BÜŞRA ELİF, Parion Güney Nekropolisi Hellenistik ve Roma Dönemi Mezar Tipleri ve Gömü Uygulamaları Üzerine Gözlemler. Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Ölü Gömme Adetleri Uluslararası Sempozyumu, 1(1), 46 (Özet Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4556482)
- 2018 BAŞARAN CEVAT (2015). Parion 2014 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. 37. Kazı Sonuçları Toplantısı (Özet Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:3273059)
- 2014 BAŞARAN CEVAT, KASAPOĞLU HASAN (2014). 2005-2013 Yılları Verileriyle Parion Güney Nekropolisi Ölü Gömme Gelenekleri. 17. Türk Tarih Kongresi, 1, 442-488. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4657747)
- 2014 BAŞARAN CEVAT, KELEŞ VEDAT, ERGÜRER HASAN ERTUĞ, KASAPOĞLU HASAN, ÇELİKBAŞ ERSİN, YILMAZ ALPER, KASAPOĞLU BÜŞRA ELİF (2014). Parion 2013 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. 36. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 3(36), 413-436. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4087753)
- 2014 BAŞARAN CEVAT, FUL ŞENGÜL DİLEK, KELEŞ VEDAT, KASAPOĞLU BÜŞRA ELİF, ERGÜRER HASAN ERTUĞ. Parion 2012 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. 35. Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı, 3(35), 398-414. (Tam Metin Bildiri/) (Yayın No:931629)
- 2013 BAŞARAN CEVAT, KELEŞ VEDAT, KASAPOĞLU BÜŞRA ELİF, ERGÜRER HASAN ERTUĞ. Parion 2011 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. 34. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2(34), 347-364. (Tam Metin Bildiri/) (Yayın No:931617)
- 2012 BAŞARAN CEVAT, ERGÜRER HASAN ERTUĞ, KASAPOĞLU HASAN, Parion Bronz Amphorası Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları. 27. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 1(27), 55-72. (Tam Metin Bildiri/)(Yayın No:931610)
- 2012 BAŞARAN CEVAT, KELEŞ VEDAT, KASAPOĞLU HASAN, ERGÜRER HASAN ERTUĞ, Parion 2010 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. 33. Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı, 1(33), 19-38. (Tam Metin Bildiri/) (Yayın No:931603)
- 2011 BAŞARAN CEVAT, Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. 32. Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 1(32), 283-300. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:931587)
- 2010 BAŞARAN CEVAT, KELEŞ VEDAT, KASAPOĞLU HASAN, ERGÜRER HASAN ERTUĞ, Parion 2008 Kazıları. 31. Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Çalışmaları, 1(31), 393-410. (Tam Metin Bildiri/) (Yayın No:931572)
- 2009 BAŞARAN CEVAT (2008). Parion Kazısı 2007. 30. Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 1(30), 53-67. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:931564)
- 2007 BAŞARAN CEVAT, TAVUKÇU ALİ YALÇIN, KÜÇÜKEFE ERTAN, Geçmişten Günümüze Nuh'un Gemisi Araştırmaları. I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334562)
- 2007 BAŞARAN CEVAT, TAVUKÇU ALİ YALÇIN, Parion Kazısı 2005. 28. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1(28), 609-628. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030702)
- 2004 BAŞARAN CEVAT, TAVUKÇU ALİ YALÇIN, AYDIN TAVUKÇU ZERRİN, KÜÇÜKEFE ERTAN. Bozcaada-Tenedos Araştırmaları 2002. 21. Araştırma Sonuçları Toplantısı (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334607)
- 2004 BAŞARAN CEVAT, TAVUKÇU ALİ YALÇIN, KELEŞ VEDAT, KÜÇÜKEFE ERTAN, AYDIN TAVUKÇU ZERRİN, Kuzey Troas Parion Araştırmaları 2002. 21. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(21), 185-192. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1020150)

- 2001 BAŞARAN CEVAT, TAVUKÇU ALİ YALÇIN, Kuzey Troas-Parion 1999. 18. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 225-236. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4633317)
- 2000 BAŞARAN CEVAT, TAVUKÇU ALİ YALÇIN, KÜÇÜKEFE ERTAN, Iğdır-Hakmehmet Köyü Toplu Mezar Kazısı Raporu. 21.Yüzyıla Girerken Tarihe Dostça Bakış:Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334604)
- 2000 BAŞARAN CEVAT, Hakmehmet Öncesi Toplu Mezar Kazılarına Bakış. 21. Yüzyıla Girerken Tarihe Dostça Bakış Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu Bildirileri (1), 23-28. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1020158)
- 1999 BAŞARAN CEVAT, Parion 1997 Sezonu Raporu. 16. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(16), 349-364. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3098248)
- 1998 BAŞARAN CEVAT, Parion 1997 Çalışmaları. XX. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334602)
- 1995 BAŞARAN CEVAT, Son Gelişmeler Işığında Iğdır-Oba Köyü Toplu Mezar Kazısı ve Yankıları. Tarihi Gerçekler ve Ermeniler Uluslararası Sempozyumu, 24-27. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4334597)
- 1994 BAŞARAN CEVAT, Turk-Greek-Armenian Relations In Light of The Excavations of Mass Graves - Toplu Mezar Kazıları Işığında Türk-Ermeni İlişkileri. Cyprus International Symposium on Her Past and Present-Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu, 145-147. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334578)
- 1994 BAŞARAN CEVAT, Kyzikos 93 Çalışmaları IV Sondajlar. XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı Bildiriler, 2, 114-130. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030730)
- 1993 BAŞARAN CEVAT, Kyzikos '92 Çalışmaları: III. Sondajlar. XV. Kazı Sonuçları Toplantısı (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334575)
- 1991 BAŞARAN CEVAT, Kars Subatan Toplu Mezar Kazısı Ön Raporu. Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu(1), 369-372. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030787)
- 1991 BAŞARAN CEVAT, Iğdır- Oba Köyü Toplu Mezar Kazısı ve Yankıları. Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334573)
- 1991 BAŞARAN CEVAT, Kyzikos 1990 Çalışmaları. XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı Bildiriler (1), 205-225. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030739)
- 1990 BAŞARAN CEVAT (1990). Kyzikos Topoğrafik Çalışmaları. XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334568)
- 1990 BAŞARAN CEVAT, The Mass Burial Excavation in Eastern Anatolia. International Symposium on the Recent History of Van, 85-91. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334586)
- 1990 BAŞARAN CEVAT, Van- Zeve Toplu Mezar Kazısı Ön- Raporu. Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334565)

Ulusal Bildiriler

- BAŞARAN CEVAT, KASAPOĞLU HASAN (2013). Parion Kazısı Metal Buluntuları. III. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı, 1(1), 126-140. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:931523)
- BAŞARAN CEVAT (2008). Kazdağı Çevresindeki Antik Yerleşimler ve Kültürel Değerler. Çanakkale İli Değerleri, Sempozyumu/Bayramiç Değerleri Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334560)

- BAŞARAN CEVAT (2008). Antik Troas'ın Yeni Güneşi PARİON. Çanakkale İli Değerleri Sempozyumu/ Biga Değerleri Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334558)
- BAŞARAN CEVAT (2007). Yeni Bulgular Işığında Parion. Çanakkale-Troas Arkeoloji Buluşması V (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334803)
- BAŞARAN CEVAT (2005). Parion Kazıları. Çanakkale-Troas M.Osman Korfmann Arkeoloji Buluşması IV (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334557)
- BAŞARAN CEVAT, TOMBUL Musa, TAVUKÇU ALİ YALÇIN (1997). 1995 Yılı Skepsis Aşağıkent ne Nekropolü Kurtarma Kazısı. VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri Bildirileri, 1(VIII), 551 (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:1030796)
- BAŞARAN CEVAT (1996). Arkeoloji Eğitiminin Dünya Barışına Katkıları. Dünya Barışı ve Eğitim İlişkileri Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334555)
- BAŞARAN CEVAT (1990). Kyzikos '89 Topoğrafik Çalışmaları. III. Kyzikos Paneli (Tam Metin Bildiri/ Sözlü Sunum) (Yayın No:4334554)
- BAŞARAN CEVAT (1990). Yeşilyayla Toplu Mezar Kazısının Arkeolojik Değerlendirmesi. Ermenilerin Yeşilyayla'xdaki Türk Soykırımını(1), 104 (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030732)
- BAŞARAN CEVAT (1990). Doğu Anadolu Toplu Mezar Kazıları. Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu(1), 57 (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030725)
- BAŞARAN CEVAT (1990). Yeşilyayla Toplu Mezar Kazısının Arkeolojik Değerlendirmesi. Ermenilerin Yeşilyayla'daki Türk Soykırımını (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334552)
- BAŞARAN CEVAT (1989). Kyzikos'tan Birkaç Korint Başlığı. II. Kyzikos Paneli (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4334550)
- BAŞARAN CEVAT (1986). Mimari Bezemeler Işığında II Yüzyıl İonia ve Pamphylia'sı. X. Türk Tarih Kongresi Bildiriler I(1), 231 (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:1030743)

Sanatsal Faaliyetler ve Ödüller

- 2014 2014 Yılı Bilimsel Teşvik Ödülleri Editörlü Kitap Dalı
- 2017 60 Yıllık Çınarın Anadolu Arkeolojisinde Bıraktığı İzler / Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Kazıları Fotoğraf Sergisi / Parion Kazıları

Mimari Detaylarıyla Tlos Antik Kenti Tiyatrosu

Taner KORKUT* - Bilsen ÖZDEMİR**

The Theater of Tlos Ancient City with the Architectural Decorations

Abstract

The theater of Tlos represents one of the best preserved monuments of the city. The theater, laid out on an east-west axis, is located on the slope bordering the city from east. With its three-storey stage and large auditorium (cavea), this theater was once one of the major theaters of Lycia in terms of its architectural design. A small temple located on the top level of the auditorium also makes this theater very special among western Anatolian theaters. The entrance to the auditorium is provided by two vaulted passages (paradoi) located on the northern and southern sides, while two additional vaults provide access to the horizontal walkway dividing the auditorium into two sections. In addition, two stepped walkways reach to the surrounding wall at the top level of the auditorium from the east. The auditorium is divided into two sections through a horizontal walkway (diazoma). The lower part of the auditorium is formed of 20 rows of seats, while the upper one is formed of 16 rows of seats. The audience arriving at the theater was able to reach to the upper level through a narrow vertical walkway formed of steps. The semi-diameter of the orchestra, slightly exceeding a semicircular shape, is 20.50 m. The stone seats reserved for prestigious people (proedria) are placed above the horizontal walkway. Another distinctive feature of the theater is the floral and figural architectural decorations observed on the façade of the stage. The inscriptions uncovered here demonstrate that the theater witnessed several renovations in the Roman period. However, the architectural details and an inscription mentioning the restoration of the theater in the 1st century BC imply that the construction of this theater might have begun in the Hellenistic period.

Keywords: *Lycia, Tlos, Theater, Architectural Decoration, Hellenistic and Roman Period.*

Kragos dağlarının batı yamaçlarındaki en yüksek platolardan biri üzerindeki stratejik konumu ile hem dağlık Likya Bölgesi'ne hem de Xanthos Vadisi'ne egemen durumuyla Tlos Antik Kenti (**Fig. 1**), Likya Bölgesi'nin dikkat çeken yerleşimleri arasında ilk sıralarda yer alır¹. Sarp yamaçlarda başlayan antik yerleşimin sınırları batı yönde Eşen Nehri'nin getirdiği alüvyonlarla oluşmuş vadi düzlüğüne kadar ulaşır. Güneyde bulunan Saklıkent Kanyonu ile kuzeydeki Seydikemer İlçesi antik kentin iki uçtaki egemenlik sınırlarını çizer. Oldukça geniş bir alana yayılmış kent ve teritoryumu kıyıdağlara uzanan antik yol güzergahı üzerinde bir kavşak konumundadır. Hiç şüphesiz bu konum, kentin tarihsel süreç içerisindeki varlığının şekillenmesinde de belirleyici olmuştur. Kentin kuruluşu Yunan mitoslarınınca Tremiles ile Praksidike'nin dört oğlundan biri olan Tloos'a dayandırılmak istenir. Hatta kentin isminin

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Antalya.

** Dr. Öğr. Üyesi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir.

¹ Tlos Antik Kenti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Korkut 2015; Korkut 2016.

de yine bu kurucudan alındığı rivayet edilir. Ancak Likçe’de kent adının “Tlawa”olarak yazılması ve Hitit kaynaklarındaki “Dalawa” tanımlamasının “Tlawa” ile özdeş olması kentin varlığını Yunan mitoslarından çok daha önceye taşır. Linguistik verilerin dışında hem Tlos kent merkezi hem de yakın çevresindeki Girmeler ve Tavabaşı yerleşimlerinde tespit edilen arkeolojik veriler kent tarihçesinin prehistorik çağlara kadar uzandığının diğer kanıtlarındandır.

Tlos’un ana karakteristiğini hemen merkezinde yükselen ve adeta doğal bir kule fonksiyonuna sahip akropol kayalığı belirler (**Fig. 1-2**). Çevresi Likya’nın Klasik Dönem kimliğinin bir yansıması biçiminde kaya mezarlarıyla örülmüş olan akropol yükseltisi kent merkezini batı yönden sınırlar. Günümüz kent merkezinde akropol kayalığının doğu eteklerinden itibaren sırasıyla meclis binası, stadyum, stoa ve dükkânlar, agora, iki büyük hamam yapısı, gymnasium ve palestra, Kronos tapınağı, bazilika ile tiyatro yapıları organize bir urbanistik düzenleme içerisindedir (**Fig. 2**). Hem mimari özellikleri hem de dönemsel eklentileri bakımından farklılıklar içeren bu yapılar arasında detaylarıyla öne çıkan tiyatro (**Fig. 3**) bu çalışma kapsamında tanıtılacaktır².

Tlos tiyatrosu, kent merkezini doğu yönden sınırlayan yamaca yaslandırılmış ve bu haliyle yönünü her dönemde kentin simgesi konumundaki akropol kayalığına çevirmiştir. Yapı caveası, sahne binası ve kuzey-güney yönlerden yapıya girişi sağlayan paradoslarıyla bütüncül bir plan sergilemektedir. Tiyatroyu dışarıdan çevreleyen duvarlar ve bunların iç kısmında oluşturulmuş mekân düzenlemeleri yapıya ayrıca bir anıtsallık katmaktadır. Diğer yandan summa caveanın tam ortasında, bugün yıkıntı halindeki mimari bloklardan detayları izlenebilen bir tapınak tiyatroyu daha da ayrıcalıklı kılmaktadır. Boyutları bakımından Likya tiyatroları içerisinde büyük ölçekli tiyatro grubu arasında gösterilen Tlos tiyatrosunun 6000 kişiyi aşan bir kapasiteye sahip olduğu bilinmektedir.

Yarım daireyi aşan formlu cavea aradaki diazomayla ikiye bölünmüş ve diazomadan başlayan merdivenlerle ima caveadan summa caveaya bir geçiş sağlanmıştır (**Fig. 4**). Cavea altta 11 kerkides ile 12 klimakes; üstte ise 20 kerkides ile 21 klimakese bölünmüştür. Altta kalan ima caveanın her bir kerkidesinde 20; üstteki summa caveada ise 16 oturma sırası bulunur. Ayrıca ortadaki diazoma üzerinde arkalı bir taht görünümüne sahip prohedrialar ve ima caveanın 5.-7. kerkidesleri arasında ise bir de loca yerleştirilmiştir (**Fig. 5**). Kerkideslerin ortalama genişlikleri 60 cm, yükseklikleri ise 40 cm civarındadır. Kyma recta ve kyma reversa profilleriyle biçimlendirilmiş oturma sıralarının klimakeslerle birleşim noktalarında farklı işçilik gösteren aslan ayağı kabartmaları bulunmaktadır (**Fig. 6-7**). Ayrıca ima cavea üzerindeki oturma sıralarının profilli bölümlerinin altında bazı örneklerde harfler, bazılarında ise kaldırma çıkıntıları dikkat çekmektedir. Yunanca harf karakterleri (Λ, Η, Ν, Ι gibi) barındıran sözkonusu oturma sıraları olasılıkla özel bir kesime ayrılmış ya da belirli yerleri tanımlamak için kullanılmış olmalıdır. Bundan başka Summa caveanın en üst oturma sırasının üzerine kazınmış ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ yazıtı da bu bölümün “Eirenaios” adında bir kişi için rezerve edildiğini göstermektedir. Diğer yandan oturma sıraları üstünde açılmış oyuklar seygar çatı düzenlemesi için tasarlanmıştır. Cavea üzerindeki bu tür düzenlemeler genel olarak tiyatro yapılarından bilinmektedir.

Tiyatronun caveası doğu yönde tamamen yamaca yaslanmış, yan kanatlarda bulunan analemma duvarları ise doğal yamaçtan faydalanmaksızın düz örgü sistemiyle yükseltilmiştir. Yapıyı statik açıdan güçsüzleştiren bu durum başta kuzey cephe olmak üzere her iki yöndeki analemma duvarlarında zamanla ciddi tahribata sebebiyet vermiştir (**Fig. 3.18**). Buna karşın caveanın yamaca yaslı merkez noktası oturma sıralarında gözlemlenen hafif oynamalar dışında büyük oranda sağlam kalmıştır. Tiyatro trafiğini yönlendiren ana girişler kuzey ve güney yöndeki paradoslar ile sağlanmıştır. Bunlardan başka yapının dışından, yine kuzey-güney yönlerden olmak üzere furnicatular aracılığıyla da caveanın tam

² Tiyatroda bugüne kadar gerçekleştirilen çalışmalar için bkz. Korkut – Ercan 2009, 361; Korkut 2015, 32-34; Korkut 2016, 35-41.

ortasındaki diazomaya geçiş verilmiştir (**Fig. 4**). Büyük oranda analemme duvarlarının yıkıntıları altında kalan paradoslardan özellikle güney yöndeki, orkestraya açılır vaziyette tonozlu bir dükkân yapısı ile dikkat çekmektedir. Benzer bir düzenleme ile kuzey yöndeki paradosla karşılaşmamıştır. Sözkonusu dükkân düzenlemesi ile güney paradosun tiyatronun ana giriş kapısı olarak kullanıldığı söylenebilir. Paradosların dışında yapıya giriş sağlayan furnicatumlar daha farklı bir mimari detaya sahiptir. Tonozlu bir koridor şeklinde düzenlenen ve simetrik olarak kuzey-güney yönlere yerleştirilmiş her iki furnicatum da büyük oranda sağlamdır. Caveanın tam orta seviyesinden trafiği yönlendiren bu girişlerin arkasındaki koridor, caveayı yanlardan kabuk gibi saran bir çevre duvarı ile sınırlandırılmıştır (**Fig. 4.8**). Caveanın yarım daire formuna paralel olarak inşa edilmiş bu çevre duvarı, paradoslar ve furnicatumlarla beraber yapı trafiğinin işleyişinde önemli bir rol üstlenmiştir. Zira bu duvarla oluşturulan geniş koridor yapıya doğu yönlerden giriş sağlayan merdivenli rampalara kadar uzatılmıştır. Sözkonusu çevre duvarının güney ve kuzey yönlerinde olmak üzere kemerli kapı açıklıklarıyla dışarıya çıkışlar da sağlanmıştır. Böylece çevre duvarıyla yapının dışındaki trafiğin doğru yönlendirilmesi planlanmıştır. Çevre duvarı kadar dikkat çeken diğer bir düzenleme ise caveanın oturduğu yamaç kullanılmaksızın, dış kısımda caveaya bitişik oluşturulmuş mekânlardır (**Fig. 8-9**). Özellikle güney yönde görülen bu mekânlar, her biri değişik ölçülere sahip 3 farklı odadan oluşmaktadır. Aynı zamanda caveanın ağır yükünü hafifleten bu mekânlar tiyatroyla bağlantılı işlevsel amaçlı kullanılmışlardır³. Bu mekânların birinde gözlemlenen niş düzenlemesi bu alanın dinsel amaçlı kullanıldığına işaret etmektedir (**Fig. 9**).

Caveanın yarım daireyi aşan şekli orkestra düzlüğünün de benzer bir formda planlanmasına neden olmuştur. Çapı 22 m olan orkestra zemini orijinalde düzgün kesilmiş zemin bloklarıyla kaplanmıştır. Ancak bu bloklar tiyatronun asıl işlevini kaybettiği dönemde büyük oranda sökülmüştür. Bunlardan sadece parapet duvarıyla birleşim noktasındaki bir sıra zemin bloğu günümüze kadar ulaşabilmiştir (**Fig. 10**)⁴. Son kullanım evresinde orkestra düzlüğünün geri kalan alanlarında sıkıştırılmış toprak zeminin kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu esnada oturma sıralarının en alt sırası devşirme bloklarla yükseltilerek bir parapet duvarına dönüştürülmüştür. Özellikle MS 3. yüzyıl ve sonrasında tipik bir uygulama olan bu durum, tiyatrolara taşınan hayvan dövüşleri ve gladyatör oyunları için orkestrada zorunlu bir mimari düzenleme halini almıştır⁵.

Caveanın batısında son derece hareketli bir mimariye sahip olan sahne binası bulunmaktadır (**Fig. 11**)⁶. Yaklaşık 38 x 11 m ölçülerinde ve üç katlı olan sahne binasının hem dış hem de iç cephesi gösterişli mimari detaylara sahiptir. Buna göre yapının şehre dönük batı yüzü (postskene) daha yalın; scaenae fronsu oluşturan doğu yöndeki iç cephe ise son derece zengin bir mimari düzenlemeye sahiptir. Şehre bakan postskene birinci katında lentoları kilitli blok taşlarından oluşturulmuş üç adet kapı bulunmaktadır (**Fig. 12**). Bu kapıların her biri postskeneden hyposkene içine kadar geçiş vermekte ve bir anlamda sahne binası trafiğiyle ilişkili bir fonksiyon taşımaktadır. Kullanımla bağlantılı olan bu düzenlemeye karşın ikinci ve üçüncü katlarda ise fonksiyonelliğin yanında yapının görsel etkisinin de düşünüldüğü bir mimari düzenleme dikkat çekmektedir. Bu düzenleme farklılığı iki kat arasındaki profilli kuşak ile başlamakta ve cephe mimarisinin tüm detaylarına yansıtılmıştır. Postskenenin ikinci kat cephesinde yedi,

³ Kuzey yöndeki çevre duvarı içindeki yoğun yıkıntı şimdilik bahsi geçen mekânların kazısının yapılarak işlevlerinin tam olarak anlaşılmasına izin vermemektedir.

⁴ Zemin döşeminin çok sınırlı bir alanda takip edilmesi MS 3. yüzyıldan itibaren özellikle hayvan dövüşlerinin yapılabilmesi için toprak zeminin bir zorunluluk olmasından kaynaklanmış olabilir. Dolayısıyla Tlos tiyatrosu orkestra zemin döşemi bu süreçte sökülmüştür. Bu tür uygulamanın Likya Bölgesi'ndeki diğer örnekleri için bkz.: Özdilek 2012, 53-55.

⁵ Ferrero 1988, 159-161; Özdilek 2012, 53-55.

⁶ Tlos tiyatrosu sahne binası B. Akdağ tarafından "Tlos Tiyatrosu Sahne Binası Mimarisini ve Bezemeleri" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasıyla değerlendirilmiştir, bkz. Akdağ 2014.

üçüncü kat cephesinde ise beş adet kemerli pencere bulunmaktadır⁷. Ayrıca ikinci kat cephesinde pencere kenarlarında dışa taşan pilasterler oluşturulmuş ve bu pilasterleri destekleyen sütunlar yerleştirilmiştir. Kazılar esnasında ele geçen ve üzerinde Kronos agonlarıyla ilişkili Yunanca yazıtlar bulunan heykel altlıklarının da pencereler arasında kalan alanlara yerleştirildiği anlaşılmıştır. Yapı bu haliyle son derece hareketli bir postskene görünümü sunmaktadır. Bölge tiyatrolarında çok yaygın olmayan bu düzenleme Likya özelinde Patara ve Myra tiyatrolarıyla sınırlıdır⁸.

Sahne binasının scaenae frons kısmı ise çok daha ihtişamlı bir mimari detaylar bütünü sergilemektedir (**Fig. 11.13**). Proskene, orkestraya açılan beş kapı ve kapılar arasında yer alan altı aedikulalı bir cepheye sahiptir. Alanın duvarlarının zemin seviyesinde tespit edilen kanallar, özellikle kapı aralarında kalan duvar yüzeylerinin kaliteli kireç taşı plakalar ile kaplı olduğunu ortaya koymuştur. Proskene tiyatronun geç dönem kullanım evreleri esnasında en büyük değişime uğrayan alan olmuştur. Bu süreçte özellikle proskenenin orkestraya açılan kapıları sütun tamburları ve bloklarla kapatılmış ve alan fonksiyonunu yitirmiştir. Bu süreçte olasılıkla hyposkene de artık kullanılmaz hale gelmiştir. 3 x 34,5 m ölçülerine sahip olan hyposkeneye hem postskeneden üç kapıyla hem de proskeneden 5 kapıyla giriş sağlanmıştır. Bununla birlikte arkasında yer alan dört adet odanın girişleri de yine hyposkeneden sağlanmıştır. Hyposkenenin iç kısmında yalın bir duvar düzenlemesi vardır. Ayrıca postskeneye açılan merkez kapının hemen sağında profilli bloklarla çerçevelenmiş 43 x 57 cm ölçülerinde bir niş bulunmaktadır (**Fig. 14**). Gerek hyposkene içindeki merkezi konumu gerekse profilli bir çerçeveye gösterdiği özenli işçilik dolayısıyla bu nişin kült işlevli kullanılmış olabileceği düşünülmektedir⁹. Hyposkenenin üst duvarları boyunca hatıl yuvaları izlenir. Kare ve dikdörtgen formlu yan yana sıralanmış bu hatıl yuvaları proskeneye kadar uzanan bölümün ahşap bir örtüyle kapatıldığını ve dolayısıyla bu ahşap alanın pulpitum olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır.

Pulpitum'a açılan scaenae frons oldukça özel bir düzenlemeye sahiptir (**Fig. 13**). Merkezden itibaren piramidal bir açı oluşturacak biçimde yerleştirilmiş farklı boyutlardaki kapılar, kapıların arasına yerleştirilmiş üzerine sütunların oturduğu fil ayakları ile vurgulanan aedikula görünümü ve ayrıca kapıların her iki kenarına yerleştirilmiş nişler birinci kattaki mimari detayların en göze çarpan unsurlarıdır. İkinci kat ile üçüncü katı ayıran entablatür bölümü zengin bitkisel bezemelerle süslü frizler, arşitrav ve geison bloklarıyla donatılmıştır. Merkez ve yanındaki her iki kapının üzerinde zengin bezemeli entablatür ile kemerler oluşturulmuştur. Üçüncü katta kapılardan ziyade dış cephede olduğu gibi merkez ve yanındaki kapılar aksına yerleştirilen üç adet kemerli pencereye ve bunlar arasında duran sütunlara yer verilmiştir. Köşelerde kemer, merkez ve yanlarında ise alınlıklı entablatür düzenlemesi ile üçüncü kat son bulmuştur. Böylelikle sütunlu alanlar, alınlıklı entablatür ile tamamlanan bir mimari cephe bütünlüğüne kavuşturulmuştur. Scaenae fronsun dikkat çeken bu mimari görünümü aynı zamanda bağımsız ya da mimariyle bütünleşik olan plastik eserlerle de zenginleştirilmiştir. Özellikle scaenae fronsun birinci katı boyunca uzanan friz kuşağı hem biçimi hem de taşıdığı sembolik anlatımlarla ayrı bir konumdadır (**Fig. 11.15**)¹⁰.

Sahne binasının güney ante duvarının hemen içinden başlayan friz kuşağı kesintisiz bir şekilde kuzey ante duvarının iç kısmına kadar uzanmaktadır. Toplam 49 farklı bloktan oluşan frizler üzerindeki ana

⁷ Sahne binasının kuzey yöndeki cephesi 3. kat seviyesine kadar insitu olarak korunmuştur. İlk kez D. B. Ferrero yapının bu bölümünden yola çıkarak bir rekonstrüksiyon önerisinde bulunmuş, ancak bu öneri araştırmacının yapı bloklarını iyi analiz etme şansı olmadığından eksik kalmıştır. Ferrero'nun rekonstrüksiyon önerisi için bkz.: Ferrero 1974, 141-142 Res. 210-211. Postskenenin mimari düzenlemesi detayları için bkz.: Akdağ 2014, 34-35.

⁸ Myra tiyatrosu için bkz.: Ferrero 1970, 199-206; Çevik 2015, 370-371. Patara tiyatrosu için bkz.: Piesker – Ganzert 2012, 89-122.

⁹ Korkut 2015, 34.

¹⁰ Gırlanlı friz kuşağı için bkz. Özdemir 2018.

tema, farklı taşıyıcılarla desteklenen girland kuşağı ve girland üstü boşlukları dolduran süslemelerdir. Bu ana tema yalnızca kuzey ve güney antelerin kapıyla buluştuğu iç kısımlarda ağaç tasvirli birer blokla kesilmektedir. Bunların dışında kalan diğer bloklar üzerinde ise friz kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Frizin genel yapısına bakıldığında çeşitli bitki ve meyvelerle örülmüş (çiçek rozetleri, haşhaşlar, farklı ağaçlara ait yapraklar, kozalaklar vs.) kalın bir girland kuşağı dikkat çekmektedir. Ayrıca girland kuşağının üst ve birleşim noktalarında da farklı ikonografilere sahip figürler ya da objelere yer verilmiştir. Örneğin girlandlar, birbirlerine uçları aşağıya doğru dalgalı bir şekilde sarkıtılmış taenialarla bağlanırken; bağlantı noktalarına ise bukranon, eros ve herme gibi figürler taşıyıcı olarak yerleştirilmiştir. Ayrıca girlandların bazılarının orta kısımlarında üzüm salkımlarına, girland üstü boşluklarında ise rozet, kalkan, kartal, bitki çelenkleri, mask gibi motifler ile tanrısal figürlere ait başlara yer verilmiştir.

Tlos tiyatrosu sahne binasını dönem örnekleri içerisinde farklılaştıran bu zengin girlandlı friz kuşağı hem stilistik görünümü hem de sahne binasında bulunan inşa yazıtının tarihi gereği Antoninler Dönemi'ne tarihlenmektedir¹¹. Scaenae fronsun zengin bezemesi içinde girlandlı friz kuşağı kadar dikkat çeken diğer bir unsur ise serbest duran heykeller grubudur¹². Roma Dönemi heykel sanatı açısından oldukça zengin bir buluntu grubunu oluşturan bu heykeller, 2011 yılında gerçekleştirilen kazılar esnasında proskene yıkıntıları arasında parçalar halinde ele geçmiş ve bunlar Ayşe Korkut tarafından restore edildikten sonra Fethiye Müzesi'ne teslim edilmiştir (**Fig. 16**). Heykeller üzerine yapılan ilk incelemeler neticesinde eserlerin Roma imparatorları ve eşlerine ait olduğu anlaşılmıştır. Ele geçen heykeller İmparator Hadrianus, Marcus Aurelius ve onun eşi Genç Faustina ile İmparator Antonius Pius ve onun eşi yaşlı Faustina'yı tasvir etmektedir¹³. Scaenae fronsun restitüsyon çalışmaları esnasında sözkonusu heykellerin birinci kat kapılarının kenarlarındaki nişler içerisinde yer aldığı da tespit edilmiştir. Yani scaenae frons bir yandan kapılar, pencereler, sütunlar ve aedukulalar gibi mimari unsurlarla hareketlendirilmiş, diğer yandan ise bu mimari düzenlemenin arasında friz kuşağı ve serbest duran heykeller gibi dikkat çekici plastik eserlere yer verilmiştir. Bu düzenlemeyle scaenae fronsun görsel etkisinin yalnızca mimari döşeme değil aynı zamanda plastik eserlerle de sağlanmak istendiği görülür.

Tlos tiyatrosu boyut ve kapasite bakımından Patara ve Myra gibi örneklerle büyük ölçekli Likya tiyatroları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca yapı sözkonusu örneklerle mimari detaylar bağlamında da paralellikler göstermektedir. Örneğin sahne binasının genel mimari yapısı ile postskenenin hareketli dokusu Patara tiyatrosuyla¹⁴; girlandlı friz kuşağı ile Myra ve Telmessos tiyatrosuyla¹⁵; caveayı dışarıdan çevreleyen arka duvar ile Xanthos ve Telmessos tiyatrosuyla¹⁶ paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bunların dışında Tlos tiyatrosunun bazı detay özelliklerinin kentin dini ve sosyal yapısıyla ilişkili olduğu da anlaşılmıştır. Bu noktada özellikle summa cavea üzerinde yer alan tiyatro tapınağı ve sahne binasını boyly boyunca dolaşan girlandlı friz kuşağının taşıdığı anlamlar önemlidir (**Fig. 11. 15**).

Sahne binasında ana dekorasyon ögesi olarak Roma Dönemi ile birlikte popüler bir süsleme elemanı olan girland motifi kullanılmıştır. Girland süslemeleri daha çok lahit, ostothek ve altar gibi Roma Dönemi mezar anıtlarının vazgeçilmez dekorasyon motiflerindedir¹⁷. Ancak girlandların sepulkral ya da chthonik içeriği dışında sakral değeri de bulunmaktadır. Tlos ve Myra gibi Likya Bölgesi tiyatrolarının

¹¹ Korkut 2015, 33-34.

¹² Korkut 2015, 33. Heykellerin scaenae frons içerisindeki yerleştirilme düzeni önerisi için bkz.: Akdağ 2014, 46-51.

¹³ Korkut 2015, 33, 102 Res. 74. Tlos Antik Kenti plastik eserleri T. Yücel tarafından doktora tezi kapsamında çalışılmaktadır. T. Yücel bu çalışmada ayrıca scaenae frons içerisindeki heykeller için yeni bir düzenleme de önermektedir.

¹⁴ Piesker – Ganzert 2012, 89-122.

¹⁵ Çevik 2015, 370-371.

¹⁶ Des Courtils 2003, 61-64.

¹⁷ Mezar anıtları üzerindeki girland motifleri için bkz. Berges 1986; Korkut 2006; Işık 2007.

Roma Dönemi eklentilerinde girland motifinin süsleme ögesi olarak tercih edilmesi de bundan kaynaklanmaktadır. Sahne binası gibi uzunlamasına yapıların cephelerinde kesintisiz devam eden ve bu haliyle etkileyici bir görüntü sergileyen girland motifi mimari formla da uyumluluk gösterir. Bununla birlikte girland düzenlemelerine eklenen figüratif anlatımlarla bazı simgesel düşüncelerin aktarılmasında girlandlar aracı rolündedir. Benzer bir durum Tlos tiyatrosu scaenae fronsunun I. katı boyunca uzanan girlandlı friz kuşağı üzerinde takip edilebilmektedir. Güney ante duvarından üçlü girland kuşağı ile başlayan friz birinci kapının güneyinde meyveleri bulunan ve dallarına kuş konmuş bir ağaç tasviri ile sonlanır. Bunu takip eden sırada I. ve II. kapılar arasında taşıyıcılarının eros ve bukranonlardan; girland üstü boşluklarının ise rozet, kalkan motifleri ve Dionysos portresinden oluşan bir dizi süslemeyle devam ettiği görülür. Sekiz adet girlandın olduğu II. ve III. kapılar arasında taşıyıcı olarak bukranon ve eroslar kullanılmıştır. Girland üstü boşluklarda ise bitkisel rozet, iki adet tiyatro maskı, medusa, iki adet satyr, iki bitki rozeti ve bir kartal betimlemesi yer almaktadır. III.-IV. kapılar arasında taşıyıcı eros ile başlayan girland kuşağının üst boşluklarında kalkan, bitki rozeti, medusa, kalkan ve tiyatro maskı izlenirken; taşıyıcı bir Herme figürüyle başlayan IV.-V. kapı aralarındaki girland üstü boşluklarında ise kartal, bitki rozeti, kalkan, Sabazios büstü ve bitki rozeti görülmektedir. Kuzey ante iç duvarındaki bezeme güney yöndeki ile paralel bir biçimde bir ağaç -ancak bu sefer kuru- ve ardından üçlü girland kuşağı ile sonlanmıştır (**Fig. 17**). Ayrıca son girlandın üst boşluğunda büyükçe bir kartal motifi de yer almaktadır. Sahne binasını baştan sona dolayan girland frizine bir bütün olarak bakıldığında, sahneye geçişi simgeleyen ağaç betimlemeleri dışında girland kuşağının hem tanrısal hem de mitolojik figürlerle bezenerek kesintisizce devam ettiği görülür.

Roma Dönemi girland şablonlarında özellikle Eros, Herme ya da Medusa gibi mitolojik karakterlerin sevilen figürler olarak kullanıldığı bilinir. Diğer yandan Tlos tiyatrosundaki canlı (nar ağacı) ve kuru ağaç betimleri ile Dionysos ve Sabazios büstleri gibi tasvirlerin özel bir anlam taşıdığı düşünülmektedir. Dionysos ve Sabazios çoğu zaman soy ve tapınım olarak ilişki içerisinde olan iki tanrıdır. Örneğin Sabazios bazı anlatımlarda Dionysos'un babası bazılarında ise oğlu olarak tanımlanmıştır¹⁸. Ayrıca her iki tanrının mistik bir dini temsil ettiği ve bereketle bağlantılarının bulunduğu bilinir¹⁹. Bu özellikleriyle ilişkili olarak her iki tanrının da Tlos'da güçlü tapınımının olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla her iki tanrı bilinçli bir tercihle girland frizi üzerine yerleştirilmiş olmalıdır. Benzer şekilde girland frizinde gözlemlenen canlı ve kuru ağaç betimlemeleri de bu tanrılarla ilişkilidir. Zira Dionysos'un orfizm ile bağlantılı doğumunun anlatıldığı Zagreus mitosunda tanrının Titanlarca parçalanan bedeninden dökülen kanlardan nar ağacı ortaya çıkar²⁰. Ayrıca her ikisi de vejetasyonla ilişkili olan bu tanrılardan Dionysos'un *dendirites*, *endendiros* (ağacın içindeki) ve *antheus* (çiçekleri patlatan) gibi epithetlerle anıldığı da bilinmektedir²¹. Tlos tiyatrosu frizlerinde karşımıza çıkan bu tasvirler kentin dinsel inanç sisteminin bir yansıması olduğu düşünülmektedir²².

Tlos tiyatrosunu çağdaşları arasında farklı kılan bir diğer özelliği de summa caveanın hemen ortasına yerleştirilmiş tapınaktır (**Fig. 18.21**)²³. Bugün yıkık vaziyette olan tapınağı neredeyse tamamı korunmuş mimari bloklarla tamamlamak mümkündür (**Fig. 19-20**)²⁴. Yapılan restitüsyon denemeleri sonucunda

¹⁸ Hym. Orph., Nr. 45-48 Σαβάζιος; Strabon, X, 3, 15; Harpoc., bk. Σαβάου. Ayrıca bu konunun genel değerlendirmesi için bkz.: Özdemir 2016, 37-49. 95-99.

¹⁹ Özdemir 2016, 37-41. 96.

²⁰ RE V 1905, 1013-1014; Otto 1933, 177-182; Merkelbach 1988, 28-29. 130-144; Thompson 1995, 245; Frazer 2004, 311.

²¹ RE V 1905, 1027-1028; Otto 1933, 82. 146; Frazer 2004, 311.

²² Konunun ayrıntıları için bkz.: Özdemir 2018.

²³ Korkut 2015, 32.

²⁴ Akdağ 2014, 20-21.

tapınağın Dor düzeninde ve templum in antis formunda inşa edildiği anlaşılmıştır (**Fig. 21**). Ele geçen triglif ve metop bloklarıyla oldukça yalın bir mimari düzenleme gösteren tapınağın alınlık parçaları üst kısmında bir akroterin montajı için açılmış aplikasyon delikleri mevcuttur. Yapının Dor düzenine ait tüm parçaların uyumuna rağmen yıkıntılar arasında Dor düzenine ait bir sütun başlığı ele geçmemiştir. Ancak alanda bulunan Korinth başlıkları tapınağın sütun düzenlemesiyle uyum göstermektedir.

Tlos tiyatro tapınağının hangi tanrı ile bağlantılı olduğuna dair bugüne kadar elimize kesin bir veri geçmemiştir. Bununla birlikte tiyatrodaki tespit edilen bazı bulgular bu düzenleme hakkında önerilerde bulunmak için yeterlidir. Tiyatro-tapınak kompleksleri hem tapınma hem de toplanma ihtiyacından doğan ve bu talepleri karşılayan mekânlar olarak tanımlanmaktadır²⁵. Başlangıçta özellikle İtalya’da yaygın olarak görülen tiyatro-tapınak birlikteliğinin öncülerinin Roma’da Magna Mater, Latium’da Gabii, Tivoli’de Hercules Victor ve Praeneste’de Fortuna Primigenia olduğu bilinmektedir²⁶. Bununla birlikte bu eklettik organizasyonun asıl kimliğini Roma’daki Pompeius tiyatrosu ile kazandığı düşünülmektedir²⁷. Tiyatro-tapınak komplekslerinin Anadolu’daki temsilcileri Pessinus, Pergamon, Stratonikeia, Patara ve Tlos ile sınırlıdır²⁸. Bununla birlikte sözkonusu kentlerden Pessinus, Pergamon, Stratonikeia’da yer alan tapınaklar doğrudan tiyatro mimarisiyle organik bağ içermezler. Bu örneklerden yalnızca Patara ve Tlos tiyatroları hemen summa cavea üzerinde yer alan tapınak mimarisi ile tıpkı Roma örnekleri gibi bir bütünlük oluştururlar²⁹.

Tiyatro tapınaklarının hizmet ettiği kültürler farklılık göstermekle birlikte özellikle Roma Dönemi’nde bu yapıların imparatorluk kültürü ile ilişkilendirilmesi sözkonusudur³⁰. Zira Hellenistik Dönem’den itibaren kent yaşamının parçası olan yönetici kültürleri için de benzer bir şekilde tiyatroların kullanıldığı bilinmektedir. Anadolu tiyatro tapınakları içerisinde Pessinus, Stratonikeia ve Patara örneklerinin Roma Dönemi ile birlikte imparatorluk kültürüyle bağlantılı olduğu anlaşılmıştır³¹. Gytheion’da bulunan bir yazıtta bu durum somut olarak şu şekilde dile getirilmektedir³²: *Asklepios ve Hygeia’nın tapınaklarından başlayıp Kaisareion’a ulaşan bir yürüyüş sırasında öncelikle imparatora ait tapınakta ve tören alayının ulaştığı agorada yöneticilerin ve tanrıların esenliği için birer boğa kurban edilir ve beyaz elbiseler içindeki tören alayı sanatçıların girişinden önce tiyatroya ulaşır. Tiyatroya vardıklarında öncelikle Divus Augustus, Tiberius ve Livia’ya tasvir eden boya ile yapılmış üç eikon ve üzerinde bir tütsülüğün bulunduğu masa tiyatronun ortasına kurulur ve magistratlar yöneticilerin güvenliği için adaklarda bulunurlar. Yazıt içeriğinde ayrıca daha sonra beşi imparatorluk ailesi için olmak üzere altı gösteriden bahsedilir. Bu gösterilerin birinci günü tanrılaşmış, kurtarıcı ve kurucu olarak selamlanan Augustus’a, ikinci günü “ülkenin babası” olarak anılan imparator Tiberius’a, üçüncü günü “insanların ve kentin talihi” olarak anılan Julia Augusta’ya adanmıştır. Geri kalan günler ise Germanicus Caesar’ın zaferi, Drusus Caesar’ın Aphrodites ve Titus Quinctius Flaminius’un onurlandırılmasına ayrılmıştır.*

Gytheion yazıtından da anlaşıldığı gibi imparatorluk kültürü ile tiyatrolar genelde birbiriyle bağlantılıdır. Benzer bir durum Tlos tiyatrosu için de geçerlidir. Hem scaenae frons nişlerinde Antoninler sülalesi

²⁵ Tiyatro-tapınak komplekslerinin ortaya çıkışı ile bağlantılı olarak bkz.: Hanson 1959, 9-59; Teraman 2007, 148-219; Teraman 2014, 147-151.

²⁶ Teraman 2007, 162-169; Teraman 2014, 149.

²⁷ Teraman 2007, 174; Teraman 2014, 150.

²⁸ Anadolu’daki tiyatro-tapınak komplekslerinin ayrıntılı değerlendirmesi için bkz.: Hanson 1959, 36; Waelkens 1986, 37-73; Devreker vd. 1995, 125-144; Mert 2002, 187-203; Teraman 2007, 200-215; Piesker – Ganzert 2012, 185-192; Maischberger, 2014, 288-298.

²⁹ Piesker – Ganzert 2012, 185-192.

³⁰ Waelkens 1986, 37-73; Devreker vd. 1995, 125-144; Piesker – Ganzert 2012, 283-284; Teraman 2014, 149 Dn 151.

³¹ Mert, 2002, 187-203; Teraman 2007, 202-204. 215; Piesker – Ganzert 2012, 283-284.

³² Gebhard 1999.

üyelerini tasvir eden heykeller hem scaenae frons merkez kapısı üzerinde yapının Antonius Pius ve çocuklarına adandığına dair yazıt Tlos tiyatro tapınağının imparatorluk kültü ile bağlantısına işaret etmektedir³³. Bunlardan başka yapının farklı noktalarında bulunan ve içeriğinde imparatorları ya da imparatorluk kültü rahiplerini onurlandıran anlatımların olduğu yazıtların yoğunluğu da bu düşünceyi desteklemektedir³⁴. Summa caveanın en üst oturma sırasında bulunan EIPHNAIOY yazıtının da benzer bir özellik taşıdığı düşünülmektedir. Bugüne kadar Tlos Antik Kenti'nde tespit edilen dört farklı mezar yazıtında "Eirenaios" ismine rastlanılmıştır. Söz konusu yazıtlardan bir tanesi içeriği bakımından diğerlerinden ayrılır³⁵. Roma Dönemi'ne tarihlenen bu yazıtta adı geçen Eirenaios'un imparator başrahibi (...αρχιερεος καισιανου) olduğu vurgulanmıştır. Bu yazıtta belirtilen başrahip ile summa caveada vurgulanan Eirenaios'un aynı kişi olma olasılığı yüksektir. Dolayısıyla summa caveanın tam ortasındaki tapınağın hemen güney kenarında bulunan klimakesin Eirenaios için ayrıldığı özel bir yazıtla vurgulanması tesadüf olmamalıdır.

Tlos tiyatrosunun genel mimari formu tipik bir Roma Dönemi tiyatrosu izlenimi uyandırmaktadır. Bununla birlikte tiyatronun ilk kez Hellenistik Dönemde inşa edildiği ve geçirdiği değişim ve tamiratlarla geç antik çağa kadar kesintisiz bir şekilde kullanıldığı farklı arkeolojik ve epigrafik verilerle belgelenmiştir. Tiyatro caveasının yamaca yaslanmış at nalı tipine yakın formu ve proskene düzenlemesinin işçilik özellikleri Hellenistik Dönem geleneğe ait izler olarak dikkat çekmektedir. Bundan başka sahne binasının hemen kuzey analemması önünde insitu olarak duran ve Ptolemaioslar hükümdar kültürle ilişkili olan bir altlık da (**Fig. 22**) tiyatronun Roma Dönemi öncesindeki varlığının diğer bir kanıtıdır³⁶. Özellikle Hellenistik Dönem hükümdar kültürleri uygulama ve törenlerinin tiyatrolarla bağlantılı olduğu bilinmektedir³⁷. Bundan dolayıdır ki söz konusu anıt tiyatroya oldukça yakın bir noktada, kuzey yöndeki paradosun hemen önünde durmaktadır.

Arkeolojik verilerin dışında yapıda ele geçen yazıtlar da tiyatronun erken dönemlere ait kullanımına işaret etmektedir. Kuzey analemma duvarında bulunan ve bir tarafı Likçe diğer tarafı ise Yunanca yazıtlı olan heykel altlığı bu noktada önemlidir. Klasik Dönem'de ilk kez kullanılan sözkonusu altlık devşirme malzeme olarak analemma duvarına yerleştirilmesi esnasında Likçe yazıtlı yüz duvar içine gömülmüş, dışta kalan bölümde ise tiyatronun tamiratına yardım edenlerin listesine yer verilmiştir³⁸. MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen bu tamirat yazıtı yapının Hellenistik Dönem varlığının önemli kanıtlarından bir diğerini oluşturmaktadır.

Yapının Roma Dönemi kullanımıyla bağlantılı olarak farklı evrelerdeki değişimleri de kapsayan pek çok veri bulunmaktadır. Genel olarak yapının mimari bütünlüğünün Roma Dönemi teknik ve işçiliği ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin scaenae fronsda kullanılan mimari bezeklerin tamamının stilistik özellikleri Roma Dönemi geleneğindedir. Tiyatronun iç kısmındaki mimari detaylar yapıda ele geçen yazıtlarla da dönemsel açıdan uyum içerisindedir. Bunlardan güney parodos girişinde ele geçen ve MS 141 depreminden³⁹ sonra Rhodiapolis'li hayırsever Opramoas'ın kente yaptığı yardımları vurgulayan yazıtta, tiyatronun ve balaneiondaki eksedranın yapımına 60.000 gümüş denar bağışlandığı

³³ Özdemir 2016, 223-225.

³⁴ TAM II Nr. 550. 578-579; Tekoğlu 2015, 245.

³⁵ TAM II Nr. 600.

³⁶ I. Ptolemaios kültü ile bağlantılı olan altlık için bkz. Korkut 2015, 33; Özdemir 2016, 210-212.

³⁷ Diodorus Siculus Philippos tiyatrodaki düzenlenen törenlerde kendisine on iki tanrı yanında on üçüncü tanrı olarak yer verildiğine değinir. Bu anlatım tiyatrolarda göksel tanrıların yanı sıra yöneticilerin de kültüsel saygı gördüklerine ve çeşitli seremonilerle ilişkilendirildiklerine işaret etmektedir, bkz.: Diodorus Sic. VIII, XVI, 92, 4-5.

³⁸ TAM I Nr. 26; TAM II Nr. 550; Korkut 2015, 34.

³⁹ MS 140-143 yılları arasında tüm Likya Bölgesi'ni etkileyen çok sayıda deprem yaşanır. Bu depremler ve sonrasında inşa faaliyetleri için bkz. Korkut – Grosche 2007, 73.

bildirilmiştir⁴⁰. Bundan başka sahne binasından günümüze ulaşan yazıtlarında yapının devam eden onarım faaliyetlerine de yerverilmiştir. Buna göre scaenae fronsun merkez kapısı üzerindeki yazıtta Tlos vatandaşı Titus Marcus Titianus Deioterianus'un, proskenion'u temelinden itibaren ayağa kaldırdığına ve yapıyı Kronos ile İmparator Antonius Pius ile onun çocuklarına ithaf ettiği vurgulanmıştır⁴¹. MS 2. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlendirilen bu yazıttan da anlaşılacağı üzere sahne binası en büyük değişimini bu dönemde yaşar⁴². Sözkonusu yazıtın tarihi ile paralellik gösteren buluntular arasında scaenae fronsa ait heykeller, girlandlı friz kuşağı ve postskene cephesini süsleyen Kronos agonlarıyla bağlantılı yazıtlı heykel altlıkları örnek gösterilebilir. Tüm bu veriler Hellenistik Dönem'de inşa edilmiş olan Tlos tiyatrosunun MS 141 depreminden sonra büyük bir değişim yaşadığına işaret etmektedir. Ve olasılıkla bu mimari düzenleme tiyatronun aktif olarak kullanıldığı son büyük evreyi oluşturmuştur.

MS 3. yüzyıl ile birlikte tiyatroların işlevlerinde büyük bir değişime gidilir ve böylece tiyatrolar daha çok gladyatör ve hayvan dövüşleri gibi vahşi oyunların düzenlendiği alanlar olarak kullanılmaya başlanır. Tlos tiyatrosunun da bu tarz gösteriler için kullanıldığı bilinmektedir. Bu amaçla en alt seviyedeki oturma sırası üzerine yerleştirilen bloklarla bir parapet duvarı örülmüş ve orkestrayla caveanın bağlantısı kesilmiştir. Tlos tiyatrosu caveasının önüne MS 2. yüzyıl sonunda örüldüğü düşünülen bu duvarın işlevi aynı tarihe ait Pınara'da ele geçen bir yazıtla da doğrulanmaktadır⁴³. Sözkonusu yazıtta Tlos'la birlikte Pınara, Kyaneai, Korydalla ve Telmessos gibi antik kentlerde şenliklerle başlayan köpek dövüşlerinin yapıldığı bildirilmektedir. Yine epigrafik verilerden Tlos, Xanthos, Letoon ve Telmessos gibi antik kentlerde boğa ve vahşi hayvan dövüşlerinin yapıldığı da bilinmektedir⁴⁴.

Genel olarak tiyatroların önemini kaybettiği MS 4. yüzyıl ile birlikte Tlos tiyatrosunun da kullanımının sona erdiği düşünülmektedir. Bundan sonra tiyatronun işlevi dışında kullanım gördüğü hem orkestra içerisindeki buluntulardan hem de yapının çevresindeki Bizans Dönemi duvar kalıntılarından anlaşılmaktadır. Orta Bizans Dönemi'nde tiyatronun yıkıntı bloklarının yerinde moloz taşla dönüştürülerek devşirme malzeme olarak başka yapı duvarlarında kullanıldığı da belgelenmiştir. Uzunca bir süre kendi kaderiyle baş başa bırakılan Tlos tiyatrosu 2007 yılında tarafımızdan başlatılan kazı çalışmalarıyla büyük oranda temizlenmiştir. Bu arada tiyatronun rölöve ve restorasyon projeleri de hazırlanmıştır.

⁴⁰ Yazıt için bkz. TAM II Nr. 578-579. Tiyatro kazıları esnasında bu yazıtta ait yeni bir parça daha bulunmuş ve bu yeni buluntu doğrultusunda Tlos tiyatrosu Opramoas yazıtı yeniden değerlendirilecektir.

⁴¹ Tekoğlu 2015, 244-245.

⁴² Tlos tiyatrosu sahne binasının son evresi genelde MS 3. yüzyıl içerisine tarihlenir, bkz.: Ferrero 1974, 241; Işık 1993, 13. Ancak tiyatro kazılarında bulunan yazıtlar ve scaenae fronsdaki bezeklerin stil özellikleri ile imparator heykelleri sahne binasının son büyük inşa evresinin MS 2. yüzyılın üçüncü çeyreğine (İmparator Marcus Aurelius Dönemi) ait olduğunu göstermiştir.

⁴³ TAM II Nr. 508.

⁴⁴ Letoon'da düzenlenen boğa ve vahşi hayvan dövüşleri için bkz.: TAM II Nr. 287.

Kaynaklar

- Akdağ 2014 B. Akdağ, Tlos Tiyatrosu Sahne Binası Mimari Bezemeleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2014).
- Berges 1986 D. Berges, Hellenistische Rundaltäre Kleinasiens (Freiburg 1986).
- Des Courtils 2003 J. Des Courtils, Dünya Kültür Mirası Kentlerinden Ksanthos ve Letoon Rehberi (İstanbul 2003).
- Çevik 2015 N. Çevik, Lykia Kitabı (İstanbul 2015).
- Devreker vd. 1995 J. Devreker – H. Thoen – F. Vermeulen, The Imperial Sanctuary at Pessinus and Its Predecessors, *Anatolia Antiqua*, 1995, 125-144.
- Diodorus Sic. VIII Diodorus of Sicily VIII (Çev. C. Bradford Welles) (London 1963).
- Ferrero 1970 D. B. Ferrero, *Teatri Classici in Asia Minore III* (Roma 1970).
- Ferrero 1974 D. B. Ferrero, *Teatri Classici in Asia Minore IV* (Roma 1974).
- Ferrero 1988 D. B. Ferrero, Batı Anadolu'nun Eski Çağ Tiyatroları (Çev. E. Özbayoğlu) (Ankara 1988).
- Frazer 2004 J. G. Frazer, *Altın Dal*, Cilt.1 (Çev. M. H. Doğan) (İstanbul 2004).
- Gebhard 1999 E. R. Gebhard, *The Theater and the City*, bkz. W. J. Slater (ed.), *Roman Theater and Society* (1999) 117-121.
- Hanson 1959 J. A. Hanson, *Roman Theater-Temples* (Princeton 1959).
- Harpoc. Harpocration *Lexicon Ten Orators*, bkz. G. Zorzos (ed.) (1993-97).
- Hym. Orph. Hymnes Orphiques, bkz. T. Taylor (ed.) (1792).
- Işık 1993 F. Işık, *Zur Kontinuitätsfrage der kleinasiatischen Girlandensarkophage während des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit*, bkz. G. Koch (ed.), *Grabeskunst der römischen Kaiserzeit* (1993), 9-21.
- Işık 2007 F. Işık, *Girlanden-Sarkophage aus Aphrodisias*, *Sarkophag Studien*, Bd. 5 (wbg Philipp von Zabern 2007).
- Korkut 2006 T. Korkut, *Girlanden-Ostotheken aus Kalkstein in Pamphylien und Kilikien. Untersuchungen zu Typologie, Ikonographie und Chronologie*, *Sarkophag Studien*, Bd. 4 (Mainz am Rhein 2006).
- Korkut – Grosche 2007 T. Korkut – G. Grosche, *Das Bouleuterion von Patara. Versammlungsgebäude des lykischen Bundes, Patara II. 1* (İstanbul 2007).
- Korkut – Ercan 2009 T. Korkut – B. Ercan, *Tiyatro*, bkz. Tlos 2007 Yılı Kazı Etkinlikleri, *KST* 30, 4, 2008, 355-370.
- Korkut 2015 T. Korkut, *Arkeolojik Kalıntılar*, bkz. T. Korkut (ed.) *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel, Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu* (Anakra 2015), 12-47.
- Korkut 2016 T. Korkut, *Tlos. A Lycian City on the Slopes of the Akdağ Mountains* (İstanbul 20016).
- Maischberger 2014 M. Maischberger, *Tiyatro Kompleksi ve Dionysos Tapınağı/ The Theatre Complex and the Temple of Dionysos*, bkz.: F. Pirson – A. Scholl (eds.), *Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent/ A Hellenistic Capital in Anatolia* (İstanbul 2014), 288-298.
- Merkelbach 1988 R. Merkelbach, *Die Hirten des Dionysos* (Stuttgart 1988).
- Mert 2002 İ. H. Mert, *Der Theater-Tempelkomplex von Stratonikeia*, bkz.: H. Geertman – A. Kooreman – M. Waelkens (Ed.), *Patris und Imperium: Kulturelle und politische Identität in den Städten der römischen Provinzen Kleinasien in der frühen Kaiserzeit*, *BABESCH Supplement* 8 (2002), 187-203.
- Otto 1933 W. F. Otto, *Dionysos Mythos und Kultus*, *Frankfurter Studien zur Religion und Kultur der Antike* Band IV (Frankfurt am Main 1933).
- Özdemir 2016 B. Özdemir, *Tlos Tanrıları ve Kültürleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2016).

- Özdemir 2018 B. Özdemir, The Cult of Dionysus in the Friezes of the Tlos Theatre, bkz. T. Korkut (ed.), Festschrift für Heide Froning-Kehler (İstanbul 2018), 373-387.
- Özdilek 2012 B. Özdilek, Lykia'da Gün Yüzüne Yeni Çıkarılan Rhodiapolis Tiyatrosu (Ankara 2012).
- Piesker – Ganzert 2012 K. Piesker – J. Ganzert, Das Theater von Patara. Ergebnisse der Untersuchungen 2004 bis 2008, Patara II. 2 (İstanbul 2012).
- RE V 1905 G. Wissowa, Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Band 5 (1905).
- Strabon Strabon, Geographica, Antik Anadolu Coğrafyası (Çev. A. Pekman) (İstanbul 2000).
- TAM I E. Kalinka, Tituli Asiae Minoris I. Tituli Lyciae Lingua Lycia Conscripti (1901).
- TAM II E. Kalinka, Tituli Asiae Minoris II. Tituli Lyciae Linguis Graeca et Latina Conscripti (1930).
- Tekoğlu 2015 R. Tekoğlu, Epigrafi, bkz. T. Korkut (ed.), Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel, Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu (Ankara 2015) 231-249.
- Teraman 2007 Ö. Teraman, Roma Dönemi Tiyatro-Tapınak Kompleksleri ve Anadolu'daki İzdüşümleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2007).
- Teraman 2014 Ö. Teraman, Kent Mekânı Tasarımında İdeolojik bir Temsil Aracı: Küçük Asya'da Roma İmparatorlar Kültü'nün Mimari Yoluyla Temsili (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2014).
- Thompson 1995 G. Thomson, Tarih Öncesi Ege, Cilt. I (Çev. C. Üster) (İstanbul 1995).
- Waelkens 1986 M. Waelkens, The Imperial Sanctuary at Pessinus: Archaeological, Epigraphical and Numismatic Evidence for its Date and Identification, Epigraphica Anatolica 7, 1986, 37-73.

Fig. 1

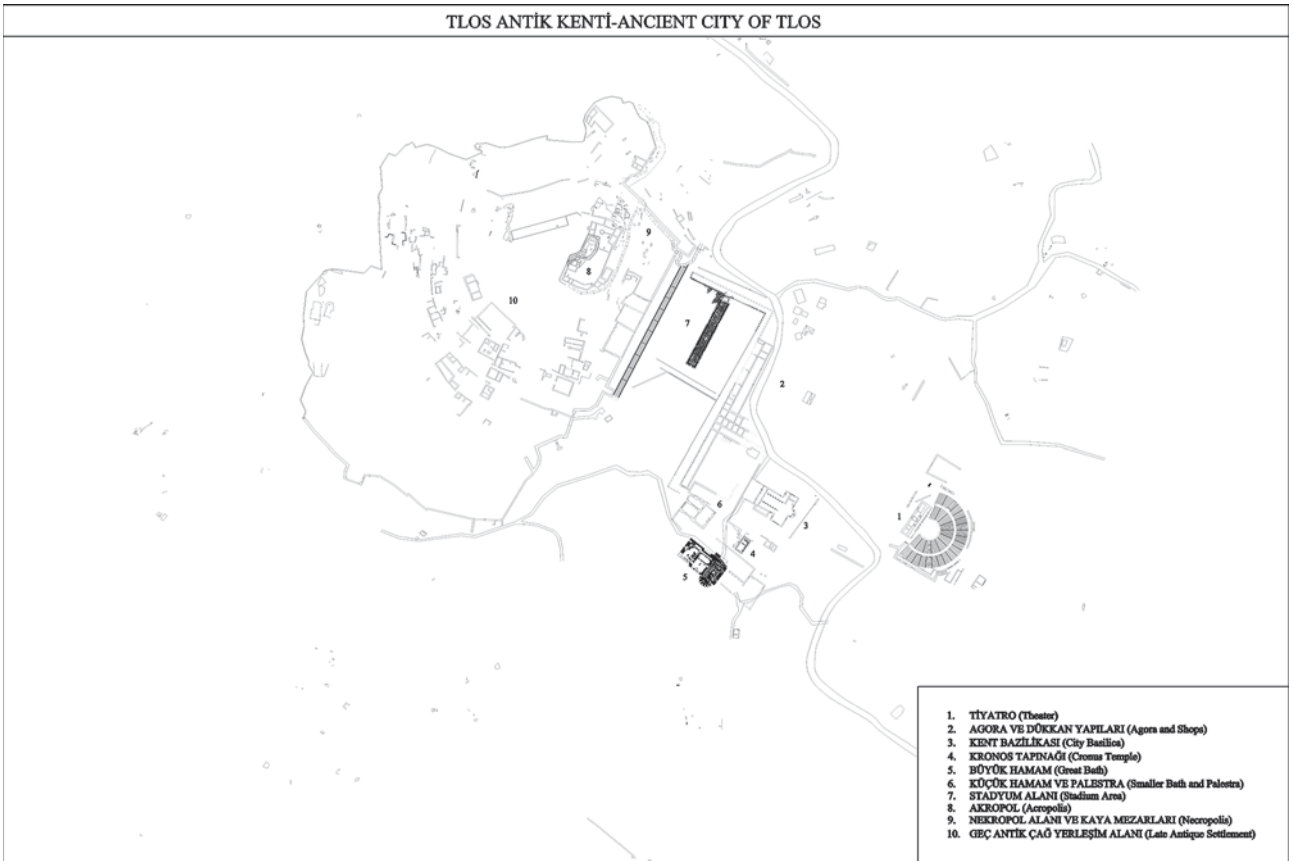

Fig. 2

Fig. 3

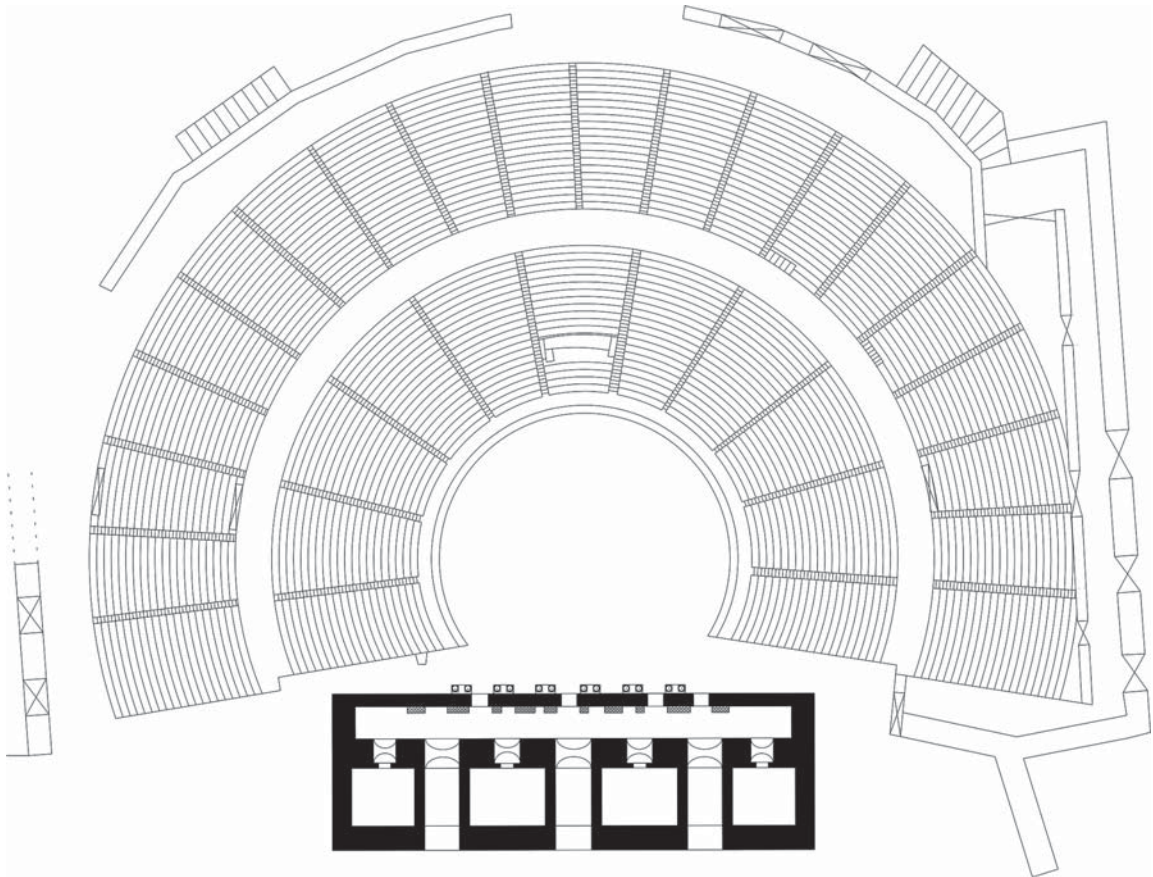

Fig. 4

Fig. 5

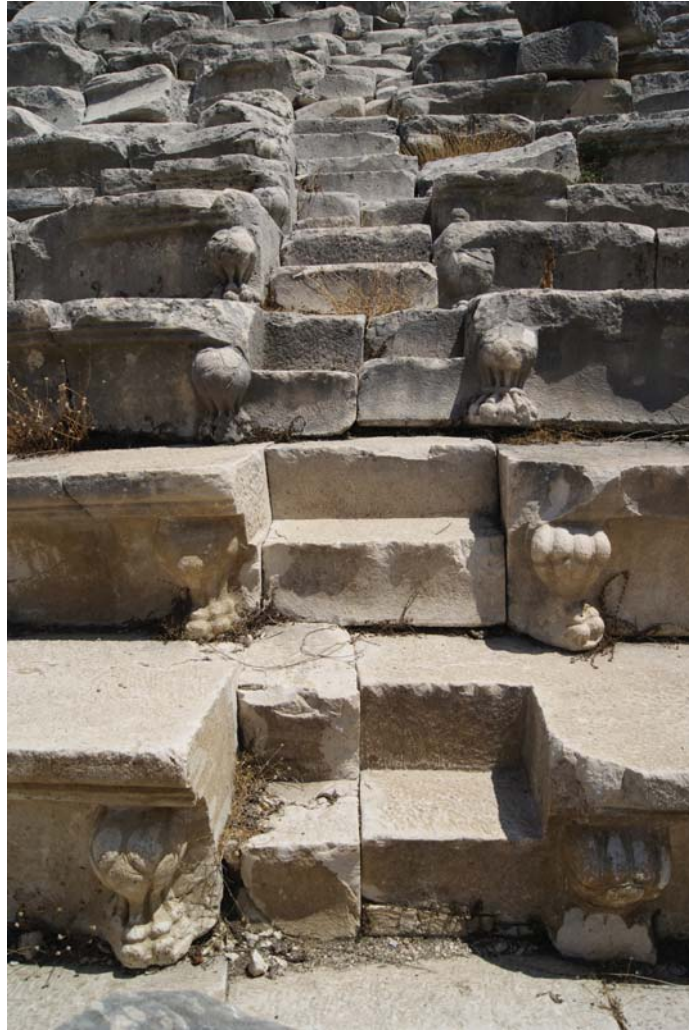

Fig. 6

Fig. 7

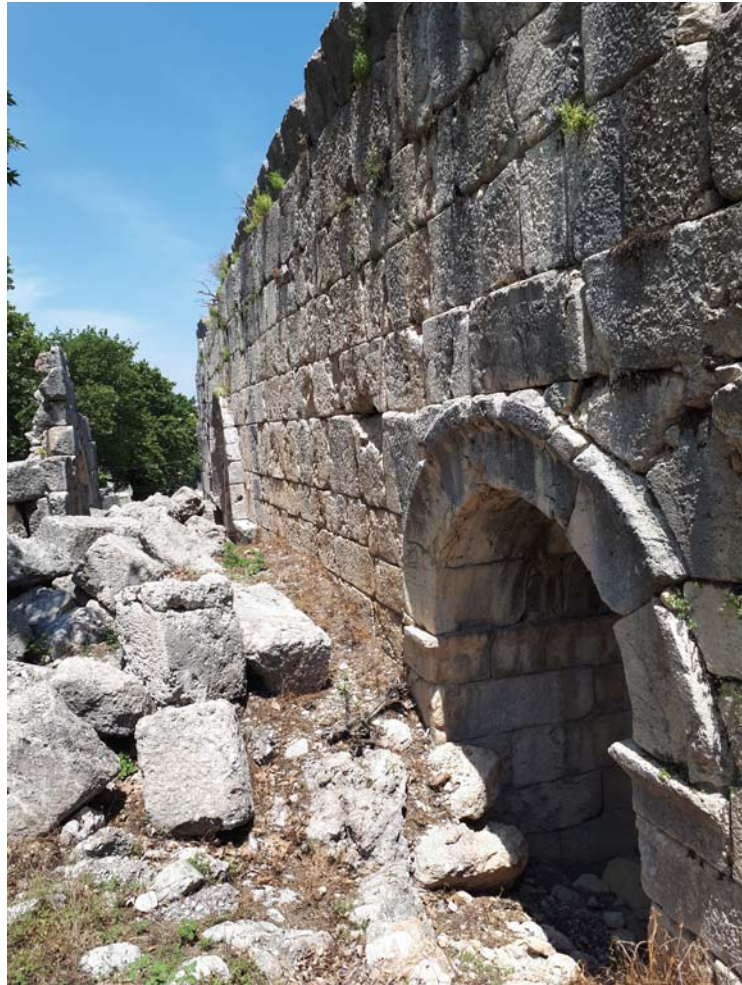

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

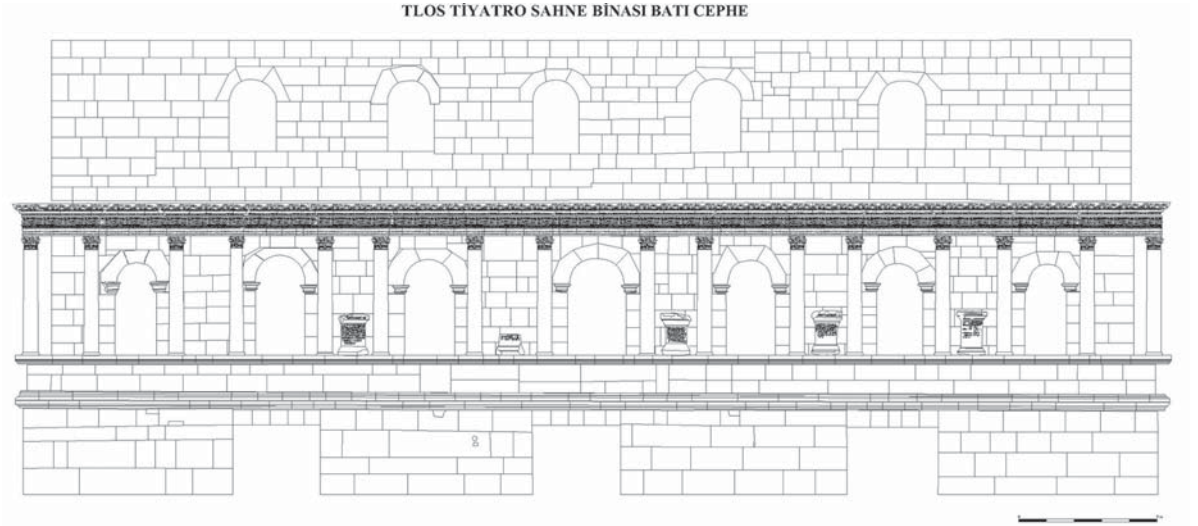

Fig. 12

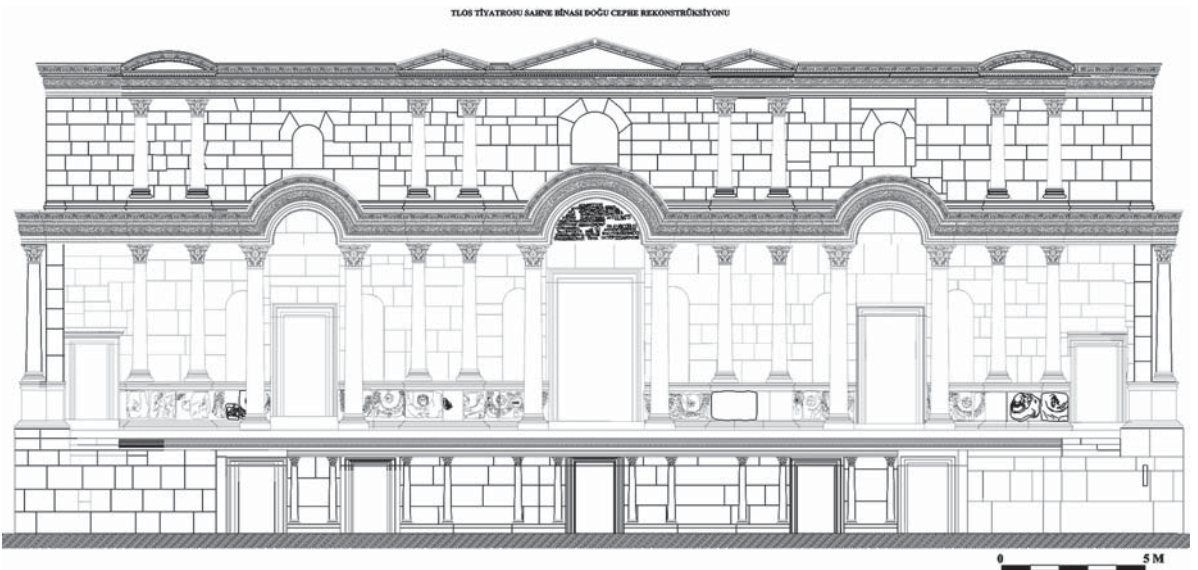

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

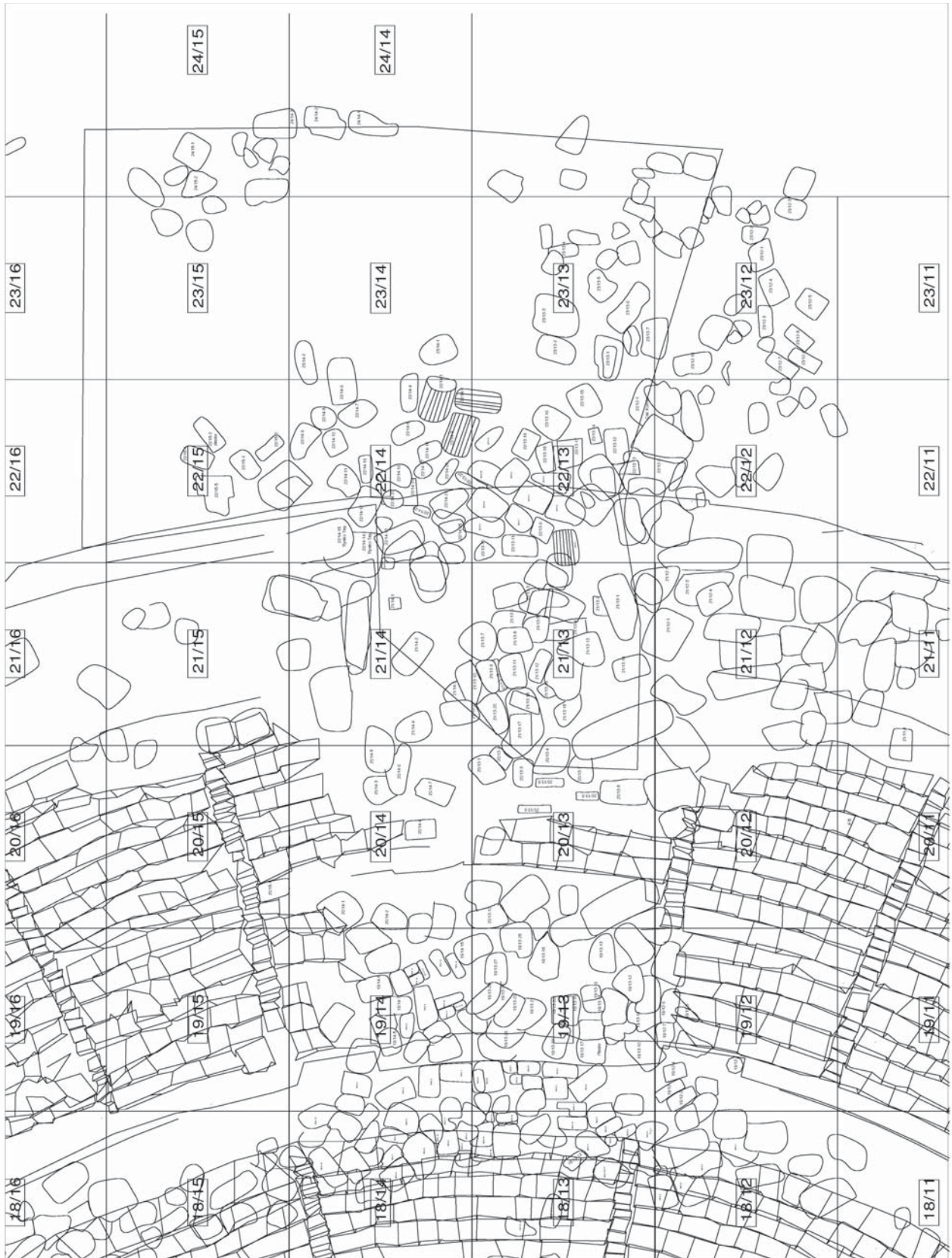

Fig. 20

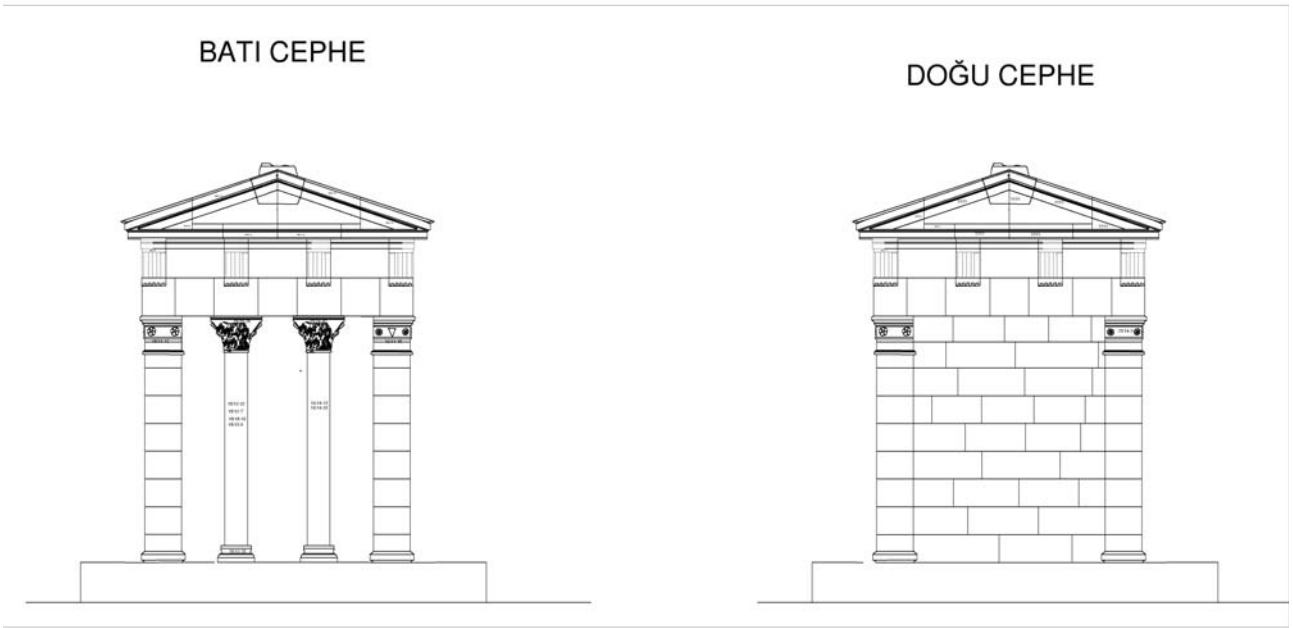

Fig. 21

Fig. 22